

בס"ד. שיחת כ"ף מנחם-אב, ה'תשי"א.

בלתי מוגה

א. בדרך כלל הסדר הנהוג (ביאָרצייט) הוא שתחילה עורכים "סיום" ואח"כ אומרים "לחיים", אבל, כיון שכאן ישנם תמיד "חידושים"... יאמרו תחילה "לחיים"¹, וינגנו ניגון, ואח"כ יערך ה"סיום"², ולאח"ז יאמרו עוה"פ "לחיים".

ב. (לאחרי שאמרו לחיים וניגנו ניגון — אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א):

הסיום של מסכת תענית (במשניות) הוא בפסוק³ "ביום חתונתו וביום שמחת לכו", ומפרשת המשנה: "ביום חתונתו זה מתן תורה (יום הכיפורים, שניתנו בו לוחות האחרונות)⁴, וביום שמחת לכו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו".

ובהקדמה — שעומדים אנו עתה לאחרי שכבר עברו הימים העצובים (שלושת השבועות) שהם ההיפך מ"יום חתונתו" ו"יום שמחת לכו": שבעה עשר בתמוז, שבו "נשתברו הלוחות"⁵ — היפך מ"יום חתונתו זה מתן תורה", ותשעה באב, שבו "חרב הבית בראשונה ובשני"⁶ — היפך מ"יום שמחת לכו זה בנין בית המקדש".

ולאחרי שעוברים ימים אלה, אזי השמחה היא גדולה ביותר, וכמפורש במשנה: "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים".

ג. האמת היא שהשמחה מתחילה כבר בתשעה באב עצמו — לאחרי חצות היום — שבו נולד משיחן של ישראל, מושיען של ישראל⁶, ולכן נוהגים לומר "נחם" בתפלת מנחה דתשעה באב⁷; אלא, ששלימות והתגלות השמחה היא בחמשה עשר באב.

וע"ד שמצינו בנוגע לטעם היו"ט דט"ו באב "שכלו בו מתי

1) ראה גם שיחת כ"ף מנ"א דאשתקד בתחלתה (תו"מ ח"א ע' 152).

2) יש לציין, שבסיום תפלת מנחה, קודם אמירת המשניות, סיים כ"ק אדמו"ר שליט"א לעצמו את המסכת, ואחר התפלה אמר, שאת ה"הדרן" יאמר בלילה (המו"ל 2).

3) שה"ש ג, יא.

4) גמרא שם ל, ב.

5) משנה שם.

6) איכ"ר פ"א, נא ובמת"כ שם.

7) שער הכוונות ענין ט"ב בסופו.

מדברר" — שהאמת היא שכבר בתשעה באב כלתה הגזירה, אלא, שהיו מסופקים "שמא טעו בחודש, עד שראו הלבנה מלאה, ואז ידעו שכלתה הגזירה", שכבר כלו מתי מדבר, ואלו שנשארו, "כולם שלמים ועומדים להכנס לארץ"⁹.

ומזה מובן, שבט"ו באב מתברר שנסתיימו כבר כל הגזירות וכל הענינים הבלתי־רצויים, והגיע הזמן לצאת מ"מדבר העמים"¹⁰, ולהכנס לארץ ישראל, בגאולה האמיתית והשלימה.

וימתק יותר — ע"פ המבואר ברשימות הצ"צ למגילת איכה¹¹ ש"בט"ו הוא עיקר שלימות הלבנה, וט"ו באב כפרט יש לו בחי' גבוה יותר משאר ט"ו בחודש. כל שהירידה למטה יותר. . עי"ז העלי' יותר. . ולכן עדי"ז לפי שבת"ב עיקר ירידת המל', פני לבנה כו', ע"כ העלי' שלה בט"ו באב גבוה יותר כו'". כלומר: המעלה של יום חמשה עשר בחודש היא שבו נעשית הלבנה במילואה, ובזה מרומזת השלימות דישאל שנמשלו ללבנה¹². ומעלה מיוחדת במילוי הלבנה (השלימות דישאל) בחודש אב — להיותה לאחרי הירידה היותר גדולה בתשעה באב, שאז גם העלי' היא היותר גדולה, ולכן נעשית שמחה מיוחדת בט"ו באב¹³.

ד. ויש להוסיף, ש"כיום חתונתו כו' (ו)כיום שמחת לבו, זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו", תהי' מעלה גדולה יותר מכמו שהי' קודם ש"חרב הבית בראשונה ובשני" (בבית ראשון ושני) — כיון שעכשיו נסתיימו כבר כל הענינים של חורבן וגלות, ונעשית גאולה שלימה שאין אחרי' גלות¹⁴.

והענין בזה:

החילוק שבין גאולה שלימה שאין אחרי' גלות לגאולה שיש אחרי' גלות, הוא, לא רק בסוף הענין, בסוף הזמנים, היינו, שהחסרון בגאולה שיש אחרי' גלות הוא רק בכך שלאחרי זמן נעשה עוד גלות, ומעלתה של הגאולה העתידה שגם בסוף כל הזמנים לא יהי' עוד גלות, אלא, החילוק

(8) פרש"י ותוס' שם (ל, ב) — מאיכ"ר (12) ראה סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. אוה"ת פתיחתא לג.

(9) פרש"י חוקת כ, כב.

(10) יחזקאל כ, לה.

(11) אוה"ת נ"ך ח"ב ע' א'צו.

(12) ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב.

(13) ראה גם תו"מ סה"מ אב ע' קעו ואילך. וש"נ.

(14) ראה סוכה כט, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב.

ישנו כבר בהתחלת הגאולה, היינו, שגאולה שיש אחרי גלות, כבר מתחילתה אינה גאולה שלימה, ומעלתה של הגאולה העתידה שמתחילתה היא גאולה שלימה ("פון אָנהויב'ס אָן איז שוין דער שטעל אָן אַנדערער").

וראי' לדבר — מהפסוק¹⁵ (שהובא בחסידות¹⁶) "כי על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת למן היום אשר בנו אותה גו' להסירה מעל פני", וההסברה בזה — שסיבת חורבנה של העיר הזאת היא משום שתחילת בנינה לא הי' בשלימות, ואילו הי' תחילת בנינה בשלימות, לא היתה נחרבת לעולם.

ועד"ז בנדרו"ד: "בראשונה ובשני" — כיון שסוף כל סוף (לאחר ארבע מאות ועשר שנים, או לאחר ארבע מאות ועשרים שנים¹⁷) הי' חורבן וגלות, מוכח, שמלכתחילה לא היתה הכניסה לארץ (הן בביאה ראשונה והן בביאה שני') ובנין ביהמ"ק (הן בית ראשון והן בית שני) כדבעי למהוי'.

וזוהי מעלתה של הגאולה העתידה ובנין ביהמ"ק העתיד ("ביום שמחת לבו זה בנין ביהמ"ק שיבנה במהרה בימינו") — עלי' גדולה ביותר (לאחרי ירידה גדולה ביותר) שהתחלתה בחמשה עשר באב — שמתכוננים לגאולה כזו שמונעת ושוללת מלכתחילה אפשרות ואפילו מחשבה אודות מצב של חורבן וגלות, כיון שהתחלה ("דער ערשטער שטעל") היא באופן ש"את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"¹⁸, ובמילא, אין לך ארץ שתוכל להתחיל להצמיח דבר כזה שסוכ"ס יצא ממנו ענין לא טוב.

ה. והנה¹⁹, סיום המשנה "ביום חתונתו וביום שמחת לבו" בא בהמשך להתחלת הענין — "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים, שבהם בנות ירושלים (ישראל²⁰) יוצאות . . וחולות בכרמים, ומה היו אומרות, בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך וכו'" — שתכלית הדבר הו"ע של שידוכים וזיווגים.

18) זכרי' יג, ב.

19) תוכן וקיצור דהבא לקמן (עד סו"ס יג) — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונרפס בהוספות ללקו"ש ח"ד ס"ע 1336 ואילך.
20) ראה שינויי נוסחאות למשניות. וש"נ.
וראה לקו"ש ח"ט ע' 80 הערה 2.

15) ירמי' לב, לא.

16) תו"א נח ט, ד. תו"ח שם עא, ב.
ביאורה"ז לאדמו"ר האמצעי בראשית א, א.
מקץ לב, ג. אוה"ת נ"ך ח"ב ע' א"פג. דרמ"צ קסא, ב. סה"מ תרמ"ט ע' רלט. המשך תער"ב ח"ב ע' תערב. ועוד.
17) ראה יומא ט, א. ועוד.

ובהקדמה — שכללות ענין השידוך אצל בני למטה נשתלשל מענין השידוך למעלה אצל הקב"ה וכנס"י²¹,

— ולהעיר מהמבואר ברשימות הצ"צ לאיכה²² בפירוש "שא עיניך": "ע"ד בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה. . ועד"ז גם כאן שלא יסתכל על התאוה גשמית שבאשה כ"א בשרש הענין יחוד עליון והמשכת אלקות כו", ואז, יכוין ("וועט ער צו־טרעפן") להשידוך המתאים (כפי שהכריזו למעלה: "בת פלוני לפלוני"²³) ללא בלבולים מדברים חיצוניים, שאינם תופסים מקום אצלו, כיון שמסתכל בעיקר ושורש הענין כפי שהוא למעלה —

ומזה מובן שהסיבה לכך שט"ו באב ויה"כ הם זמן של שידוכין למטה, היא, להיותם זמן של שידוכין למעלה, אצל הקב"ה וכנס"י, שמזה נשתלשל גם למטה שזמנים אלה מסוגלים לשידוכים.

וההסברה בזה:

יום הכפורים, "דאית בי' סליחה ומחילה"⁴ — להיותו לאחרי הירידה חטא העגל, שלאח"ז נעשית עלי' גדולה יותר, נתחדש בו ענין הנישואין דהקב"ה וכנס"י שבמתן־תורה באופן נעלה יותר מאשר בלוחות ראשונות — "יום חתונתו", "שניתנו בו לוחות האחרונות".

וחמשה עשר באב — הוא לאחרי הירידה דתשעה באב, שבו הי' ענין הגירושין, כדאיתא במדרש²⁴ (ונתבאר בארוכה בהמאמר שנדפס זה עתה²⁵) שענין החורבן והגלות הוא בדוגמת חטא עה"ד שבו נידון אדה"ר בגירושין, "דנתי אותו בגירושין. . וקוננתי עליו איכה, שנאמר²⁶ ויאמר לו איכה, איכה כתיב (שהי' לו לכתוב איך בקמ"ץ בלא ה"א) . . אף בניו . . דנתי אותם בגירושין. . וקוננתי עליהם איכה, איכה²⁷ ישבה בדד" — ע"ד גט כריתות, היפך ענין הנישואין. ובכוא חמשה עשר באב, שבו נעשית העלי' היותר גדולה לפי ערך הירידה היותר גדולה דתשעה באב (כנ"ל ס"ג) — נעשה ענין הנישואין דכנס"י והקב"ה.

ו. ומבואר במשנה, שלצורך השידוכין היו "בנות ישראל יוצאות בכלי לבן שאולין":

(25) ד"ה איכה עת"ר — נדפס כהוספה לקונטרס רשימות הצ"צ על מגילת איכה קה"ת תשי"א). ולאח"ז בסה"מ עת"ר ע' ריג ואילך.

(26) בראשית ג, ט.

(27) איכה א, א.

(21) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 984.

(22) אוה"ת שם ע' א'צו.

(23) מו"ק יח, ב. וש"נ.

(24) פתיחתא דאיכ"ר ד (ובפי' מת"כ ואילך).

שם).

כיון שמדובר אודות השידוך וההתקשרות דכנס"י להקב"ה לאחרי שהנשמה יורדת למטה, לעוה"ז הגשמי והחומרי, שבו צריכה למלא שליחותו של הקב"ה, לכן, בירידתה למטה נותנים לה מלמעלה "לבושים" — "כלי לבן שאולין"²⁸: ("כלי לבן" — הוא גוון עצמי, וענינו בעבודה הוא רצון פשוט בלתי מורכב בחכמה ושכל; והמשכתו בכחות פנימיים, בחב"ד כו' — שבהם דוקא צריכה להיות העבודה — היא באופן של "שאלה" ("כלי לבן שאולין"), שאין זה מצד עצמם, כי אם, שנמשך להם בדרך שאלה מבחינה שלמעלה מהם, בחינת יחידה²⁹.

ומזה נשתלשל גם בנוגע לענין השידוכין כפשוטם — שכדי לקרב ולמהר גמר השידוך בכי טוב, היו בנות ישראל לובשות בגדים מיוחדים, בגדים נאים — "כלי לבן", וכדי שלא לבייש את מי שאין לו, התקינו שיהיו בנות ישראל שואלות בגדים זו מזו — "כלי לבן שאולין".

ז. ופרטי הדברים בסדר שאלת כלי לבן — נתבארו בגמרא בסיום

המסכת:

"ת"ר בת מלך שואלת מבת כהן גדול, בת כהן גדול מבת סגן, בת סגן מבת משוח מלחמה, ובת משוח מלחמה מבת כהן הדיוט", כלומר, לא מבעי "בת מלך" שמוכרחת לשאול מזו שלמטה ממנה כיון שאין למעלה ממנה (שהרי "מלך קודם לכהן גדול"³⁰), אלא אפילו בת כה"ג, שיש לה ברירה לשאול מזו שלמטה ממנה ("בת סגן") או מזו שלמעלה ממנה ("בת מלך") — שואלת מזו שלמטה ממנה דוקא: "בת כהן גדול מבת סגן", ועד"ז "בת סגן מבת משוח מלחמה, ובת משוח מלחמה מבת כהן הדיוט", שכל אחת שואלת מזו שלמטה ממנה.

אבל בסיום מסכת תענית בירושלמי — שנינו באופן אחר: בנוגע ל"בת מלך" שאין למעלה ממנה — "בתו של מלך שואלת מבתו של כהן גדול" (כבבבלי), אבל בנוגע ל"בת כהן גדול" שיש לה ברירה לשאול מזו שלמטה ממנה או מזו שלמעלה ממנה — איתא בירושלמי ששואלת מזו שלמעלה ממנה: "בתו של כהן גדול שואלת מבתו של מלך". ומזה מובן גם בנוגע לבתו של סגן ששואלת מבתו של כהן גדול, וכן הלאה, שכל אחת שואלת מזו שלמעלה ממנה³¹.

28) ראה רשימות הצ"צ שם (ע' א'צ"ד),

עד אחת — מנחות יח, א.)

ומבאר שם השייכות לט"ו באב וליה"כ.

30) הוריות יג, א.

29) ברשימות הצ"צ שם: "נק' אחת

31) ראה גם פני משה ומראה הפנים

לירושלמי שם.

ו"אחת" היא בחי' יחידה (תור"ה

ובהקדמה, שאף שענין זה הוא בחלק האגדה שבתורה (כמו ריבוי ענינים במסכת תענית ובפרט בסיומה), ובכלל רגילים לחשוב שבחלק האגדה שבתורה אין לפלפל בסברות כו', כיון ששייך יותר לפנימיות התורה, כמ"ש רבינו הזקן³² בנוגע ללימוד האגדה שב"עין יעקב", ש"רוב סודות התורה גנוזין בה" — הרי, האמת היא שגם בחלק האגדה שבתורה ישנם ריבוי סברות שיכולים להשתמש בהם (לא רק בפנימיות התורה, אלא) גם בנגלה דתורה, ועד לענינים הנוגעים לחלק ההלכה שבתורה³³.

ומזה מובן גם בענינו — שבודאי יש בענין זה נסדר שאלת בגדי לבן, מזו שלמטה ממנה או מזו שלמעלה ממנה סברא לכאן וסברא להיפך, ויש טעם וסברא לכך ששיטת הבבלי היא באופן כך ושיטת הירושלמי באופן הפכי, כדלקמן.

ח. ביאור הדברים:

כיון ש(שאלת ו)לבישת ה"כלי לבן" היא כדי להתנאות בלבושים, בשביל תועלת השידוך, "בחור שא נא עיניך וראה כו'" (שבדרך הטבע מביא היופי לידי הנישואין) — מסתבר יותר שכל אחת תשאל מזו שלמעלה ממנה³⁴, שאז תקבל בגדים נאים יותר, ובמילא תהא נאה יותר, לתועלת השידוך.

אמנם, כיון שהתקנה שיהיו "יוצאות בכלי לבן שאולין היא" כדי "שלא לבייש את מי שאין לו"³⁵, הרי, כדי לשלול את הבושה שבהשאלה כשלעצמה — שהשואלת מתביישת מן המשאילה שזקוקה לשאול אצלה ולקבל ממנה מבלי לתת לה מאומה — מסתבר יותר שכל אחת תשאל מזו שלמטה ממנה.

ובהקדמה — שמצינו בדיני קידושין שאף שבדרך כלל צריך האיש המקדש ליתן לאשה המתקדשת, מ"מ, "אדם חשוב" (שאינו רגיל לקבל מתנות) יכול לקדש אשה עי"ז שהוא מקבל ממנה, "דבההיא הנאה דקא מקבל מתנה מינה (הנאה שיש בה שוה פרוטה) גמרה ומקניא לי נפשה"³⁵, היינו, שאצל אדם חשוב, הקבלה (ממי שלמטה ממנו) חשובה

שהמשכת ה"כלי לבן" הוא מבחינת היחידה, שהיא בחינה שלמעלה מכחות הנשמה שבגוף.

35) קידושין ז, א.

32) תניא אגה"ק סכ"ג (קלז, א), הל' ת"ת פ"ב ה"ב.

33) ראה גם תו"מ ח"ב ע' 172 הערה 10.

34) ומודגש יותר ברוחניות הענינים —

נתינה — נתינת ההנאה שאדם חשוב מסכים ומוכן לקבל דבר מסויים ממי שלמטה ממנו.

ועד"ז בנדוד"ד: כאשר בת מלך שואלת מבת כה"ג (שלמטה ממנה) — עצם העובדה שבת המלך מסכימה לקבל וללוש את הבגד שקיבלה מבת הכה"ג, גורמת הנאה וכבוד לבת הכה"ג, כך, שהקבלה של בת המלך (מזו שלמטה ממנה) חשובה גם נתינה (נתינת הנאה וכבוד). ועד"ז אצל כל אחת ששואלת מזו שלמטה ממנה — שהקבלה של השואלת מהמשאילה היא גם נתינה להמשאילה, שנותנת לה את ההנאה והכבוד שמסכימה ומוכנה לקבל ממנה.

ומזה מובן שיש מעלה בהשאלה מזו שלמטה ממנה לגבי השאלה מזו שלמעלה ממנה — שבהשאלה מזו שלמעלה ממנה, השואלת היא רק מקבלת מזו שלמעלה ממנה, ואינה נותנת לה מאומה, ובמילא מתביישת ע"י השאלה; משא"כ בהשאלה מזו שלמטה ממנה, השואלת היא לא רק מקבלת, אלא גם נותנת³⁶ — ההנאה והכבוד שמסכימה ומוכנה לקבל מזו שלמטה ממנה, ובמילא אין בושה בהשאלה, כיון שכל אחת מהן היא גם מקבלת וגם נותנת: השואלת — מקבלת בגדים ונותנת הנאה וכבוד, והמשאילה — מקבלת הנאה וכבוד, ונותנת בגדים.

ועפ"ז אפשר לבאר הסברות של הבבלי והירושלמי: סברת הבבלי, שכל אחת שואלת מזו שלמטה ממנה — כדי שלא תהי' בושה בהשאלה; וסברת הירושלמי, שכל אחת שואלת מזו שלמעלה ממנה — אף שבאופן כזה תהי' בושה בהשאלה — כדי שתלבש בגדים נאים יותר, לתועלת השידוך.

ט. ויש לבאר טעם הפלוגתא בין הבבלי להירושלמי — מהו הטעם שדעת הירושלמי היא שהתועלת בהשידוך גוברת על גרעון הבושה שבהשאלה, ודעת הבבלי היא שגרעון הבושה בהשאלה גוברת על התועלת בהשידוך:

בהשאלה מזו שלמעלה ממנה — גרעון הבושה (שהיא רק מקבלת ולא נותנת) הוא לזמן קצר, לפי שעה בלבד, ואילו התועלת בהשידוך (ע"ז שמקבלת ולובשת בגדים נאים יותר) היא לזמן ארוך, כיון שע"י

דוקא נעשית עלי' בעצם הנשמה (ד"ה זה היום תש"ט פ"ב ופ"ג (סה"מ תש"ט ע' ד' ואילך). וראה גם לקו"ש ח"ג ע' 846).

36) וכן הוא ברוחניות הענינים — שבשאלת הכלי לבן מבחי' עצם הנשמה (יחידה) להנשמה שבגוף, הנשמה שבגוף היא גם משפעת להנשמה שלמעלה, כיון שעל ידה

השידוך נעשים הנישואין שהם ענין נצחי, "בנין עדי עד"; אבל לאידך, הגרעון הקל (בושה לזמן קצר) הוא מיד (בעת השאלה), ואילו התועלת המרובה (השידוך והנישואין לזמן ארוך ונצחי) היא לאחר זמן (כשיוגמר השידוך שיביא לידי נישואין).

ובכגון דא נשאלת שאלה — האם יש חיוב להכביד על עצמו אפילו בדבר קל עכשיו, בשביל תועלת מרובה שתבוא לאחר זמן, כבנדוד, שתצטרך לסבול עכשיו הבושה ואי־הנעימות בהשאלה מזו שלמעלה ממנה, בשביל תועלת השידוך והנישואין לאחר זמן³⁷.

ובזה מצינו חילוק בין הבבלי להירושלמי בכמה דינים — ששיטת הבבלי היא, שכיון שהתועלת אינה אלא לאחר זמן, אין חיוב להכביד על עצמו עכשיו, ושיטת הירושלמי היא, שכיון שהתועלת היא מרובה, עם היותה לאחר זמן, יש כבר חיוב מעכשיו להכביד על עצמו בדבר קל.

י. ומהדוגמאות לזה³⁸:

בסוף ספר ים של שלמה למהרש"ל מביא כל חילוקי הדינים בין בני ארץ ישראל ובין בני בבל, והחילוק הראשון הוא בנוגע לק"ש: "בני א"י עומדין בק"ש, בני בבל יושבין, הדא טעמא בשבתך בביתך". והביאור בהנהגת בני א"י שעומדין בק"ש — אף שההלכה היא כב"ה ש"כל אדם קורא כדרכו (או בקימה או בשכיבה או בישיבה או מהלך) שנאמר³⁹ ובלכתך בדרך"⁴⁰, "עומדין וקורין יושבין וקורין מטין וקורין הולכין בדרך וקורין"⁴¹ — משום שמחמירין על עצמם בק"ש כמו

מצב העתיד (הפיכתו לטוב); בענין "צבי קייץ" ו"ארי סבל" — יש מעלה בהוה ("זריזין מקדימין", "צבי קייץ"), אבל, ע"י הדחי' תהי' שלימות גדולה יותר בעתיד ("ברוב עם הדרת מלך", "ארי סבל"), והשאלה היא מי מהם גובר; בענין פירוט החטא — השאלה היא אם השלימות שבהוה גוברת על חשש הפסד בעתיד; ובנדוד השאלה היא אם יש חיוב להכביד על עצמו בהוה בשביל התועלת שהי' בעתיד (המו"ז).

39) ואתחנן ו, ז.

40) ברכות י"ד, סע"ב — במשנה (ובפרש"י).

41) גמרא שם יא, א (לגירסת הע"י).

37) נוסף לכך שהבושה בעת השאלה היא וודאית, ואילו התועלת שתבוא אח"כ היא בספק.

38) עוד דוגמאות — ראה לקו"ש חט"ו ס"ע 453 ואילך (בענין "צבי קייץ" ו"ארי סבל"). חכ"ד ע' 173 ואילך (בענין "מתחרט הקב"ה עליהם שבראם" או "ברא הקב"ה ותהא שבראן"). שם ע' 241 ואילך (אם צריך לפרוט את החטא).

אבל, יעויין במקומות הנ"ל שיש לחלק ביניהם לבין המדובר כאן:

בענין "מתחרט הקב"ה עליהם שבראם" או "ברא הקב"ה ותהא שבראן" — ההוה והעתיד הם מצבים שונים בלבד, והשאלה היא רק אם מדגישים מצב ההוה (שלילת הרע) או

בתפלה שצ"ל בעמידה שע"ז יתוסף בכוונת הלב, אף שהתורה לא חייבה לטרוח ולעמוד בק"ש, אלא בתפלה בלבד.

וכיון שהטירחא בעמידה בק"ש היא לרגע בלבד (ברגע שנעמד), אבל טירחא זו היא מיד (קודם ק"ש), ואילו התועלת שבכוונת הלב היא למשך זמן (כל משך הזמן דק"ש), אבל תועלת זו היא לאחר זמן (לאחרי שנעמד ומתחיל ק"ש) — נמצא, שבני א"י (שיטת הירושלמי) מחייבים לטרוח עכשיו מעט בשביל תועלת מרובה לאח"ז, ואילו בני בבל (שיטת הבבלי) אינם מחייבים לטרוח עכשיו בשביל תועלת שתבוא לאח"ז.

וחילוק נוסף בין בני א"י לבני בבל — שמביא מהרש"ל — ש"בני א"י רוחצין מטומאה אפילו ביום הכיפורים, שהן דורשין בעלי קריין רוחצין בצנעה ביוהכ"פ כדרכן, ובני בבל אין רוחצין כו' שהן דורשין אנו בארץ טמאה".

כלומר: רחיצה זו, כיון שאינה לשם תענוג אלא בגלל הטומאה, אינה בכלל איסור רחיצה ביוהכ"פ⁴², אבל אעפ"כ, כיון שיוהכ"פ אסור ברחיצה, אי־אפשר להכריחו להטריח את עצמו לרחוץ משום טומאה, אלא הדבר תלוי ברצונו.

וכיון שהטירחא בהרחיצה היא לזמן קצר, כשיעור טבילה, אבל טירחא זו היא מיד (בהתחלת היום), ואילו התועלת שבדבר היא לזמן ארוך, למשך כל התפלות שבכל היום, אבל התועלת היא לאחר זמן (לאחרי הטבילה, בבוא זמן התפלות) — נמצא, שבני א"י (שיטת הירושלמי) מחייבים לטרוח עכשיו מעט בשביל תועלת מרובה לאח"ז, ואילו בני בבל (שיטת הבבלי) אינם מחייבים לטרוח עכשיו בשביל תועלת שתבוא לאח"ז.

ועד"ז הובאה שם דוגמא נוספת בנוגע לנישואין⁴³ — שגם בזה רואים חילוק הנ"ל, שבני א"י לוקחים על עצמם דבר לא טוב, דבר המכביד, לזמן קצר, כדי שלאח"ז תהי' תועלת לזמן ממושך, משא"כ בני בבל.

ואזלי לשיטתייהו גם בסיום מסכת תענית בנוגע לשאלת כלי לבן: לשיטת הירושלמי שיש להכביד על עצמו בדבר קל כדי שלאח"ז תהי' תועלת לזמן ארוך — כל אחת שואלת מזו שלמעלה ממנה, אף

(42) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סתרי"ג ס"א, (43) כ"ק אדמו"ר שליט"א לא פירש הדוגמא השלישית (החו"ל).

שתתבייש בהשאלה, כיון שההכבדה שמצד הבושה היא לזמן קצר, והתועלת בהשידוך היא לזמן ארוך; ולשיטת הבבלי שאין להכביד על עצמו עכשיו (אפילו בדבר קל) בשביל תועלת (אפילו מרובה) שתבוא לאח"כ — אין לה להתבייש בהשאלה מזו שלמעלה ממנה, אף שהבושה היא לזמן קצר, והתועלת היא לזמן ארוך (ולכן שואלת מזו שלמטה ממנה, שאז אין בושה בהשאלה, כיון שהשואלת היא לא רק מקבלת אלא גם נותנת, כנ"ל ס"ח).

יא. ויש לבאר הטעם וההסברה בפלוגתת הירושלמי והבבלי — ע"פ המבואר בחסידות⁴⁴ כללות החילוק שבין תלמוד ירושלמי לתלמוד בבלי:

כדי לחייב הכבדה בדבר קל, לזמן מועט, בשביל תועלת מרובה, לזמן ארוך — צריכים לידע בבירור ובוודאות שההכבדה היא אמנם בדבר קל, ולזמן מועט בלבד, והתועלת היא אמנם תועלת מרובה, ולזמן ארוך, ואז יכולים לשקול שהתועלת המרובה לזמן ארוך מכריעה את ההכבדה הקלה לזמן מועט.

ולכן: בתלמוד ירושלמי, שאופן הלימוד הוא בדרך אור (ישר), ללא העלמות והסתרים שבריבוי הקושיות והשקו"ט, בבחינת "עולם ברור ראיתי"⁴⁵ — יכולים לידע בבירור ובוודאות שענין זה הוא לזמן קצר וענין זה הוא לזמן ארוך [לא רק במובן של זמן כפשוטו ("אויפן זייגער"), אלא גם ובעיקר מצד תוכן הענינים שבהם "ממלאים" את הזמן], ענין זה הוא דבר קל וענין זה יש בו תועלת מרובה, ובמילא יכולים להיות בטוחים שכדאית ההכבדה בהדבר קל לזמן מועט (רגעים אחדים) בשביל התועלת המרובה לזמן ארוך (לאורך ימים ושנים טובות);

משא"כ בתלמוד בבלי, "במחשכים הושיבני זה תלמודה של בבלי"⁴⁶, שאופן הלימוד הוא בדרך של בירור ההעלמות וההסתרים דקושיות ותירוצים (אור חוזר), בבחינת "עולם הפוך ראיתי"⁴⁵ — אי אפשר לידע ולקבוע בבירור ובוודאות ערך ויחס הענינים זל"ז (שהרי יתכן שגם ענין שהוא בזמן מועט עולה בערכו וחשיבותו על ענין אחר שהוא בזמן מרובה), ובמילא, כשעומד על הפרק עכשיו דבר קל לזמן מועט אי-אפשר לדחותו בגלל השיקול של תועלת מרובה לזמן ארוך שתבוא לאחר זמן.

121 ואילך. ועוד.

45 לשון תו"ל — פסחים נ, א. וש"נ.

46 איכה ג, ו. סנהדרין כד, א.

44 ראה תו"א מג"א קיד, ד. שערי אורה

שער החנוכה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד ואילך.

המשך תרס"ו ע' ז ואילך. סה"מ תש"ח ס"ע

יב. וענין זה נוגע בעבודה בפועל:

כיון שנמצאים לעת־עתה בזמן הגלות, במעמד ומצב של חושך כפול ומכופל — לא תמיד יכולים להסתמך על חשבון ואומדן גודל ערך הענינים, להשוות ולשקול איזה ענין יביא תועלת גדולה ואיזה ענין יביא תועלת קטנה (לפי ערך), ולקבוע על סמך זה איזה ענין לעשות קודם ואיזה ענין לעשות אחר־כך, איזה ענין כדאי לעשות ואיזה ענין אינו כדאי, וכיו"ב; צריך איפוא לעסוק בכל ענין הבא לידו, ולא לעשות חשבון שכדאי לוותר בדבר קל בשביל תועלת בדבר חמור, שהרי יתכן שדבר זה שנראה לו כמצוה "קלה שבקלות" הוא באמת — מצד כו"כ ענינים — כמצוה "חמורה שבחמורות".

וכפי שכותב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בא' ממכתביו (שנדפס בהמבוא לקונטרס ומעין⁴⁷): "לפי שעתה הוא זמן הבירורים היותר אחרונים דעקבות משיחא . . לא יש עתה סדר והדרגה באופני הבירורים והתיקונים . . ולכן . . אין אנו יכולים וגם אין רשאים . . לברר מה שקרוב או רחוק ע"פ שכלנו . . כי אם מה שאנו מוצאים שצריך תיקון צריכים אנחנו להשתדל בכחות עצומות כו".

יג. עפ"ז יש לבאר גם המשך הדברים בסיום המסכת — שבבבלי דוקא מוסיף ומסיים "עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים כו' וכל אחד ואחד מראה באצבעו כו":

לאחרי שנתבאר (בבבלי) אופן שאלת כלי לבן, ש"בת מלך שואלת מבת כהן גדול, בת כהן גדול מבת סגן כו", היינו, שכל אחת שואלת מזו שלמטה ממנה, כדי לשלול את הבושה שבהשאלה עצמה, אף שהבושה היא לזמן קצר ועל ידה תבוא תועלת בהשידוך לזמן ארוך, כיון שבמעמד ומצב ד"במחשכים הושיבני" אי־אפשר לידע ולקבוע בבירור ובוודאות ערך ויחס הענינים זל"ז (כנ"ל בארוכה) — צריך להבהיר ולהוסיף שכל זה אינו אלא כשנמצאים ב"עולם הפוך", בחשכת הגלות; משא"כ בזמן הגאולה, שיקויים היעוד "לא יהי' לך עוד השמש לאור יומם גו' והי' לך ה' לאור עולם"⁴⁸, אזי יהיו כל הענינים גלויים וברורים (ובמילא יוכלו להשוות ולשקול כל דבר וענין לאמיתתו).

וזהו תוכן הסיום — בבבלי דוקא — "עתיד הקב"ה לעשות מחול

(47) ע' 22. ולאח"ז באג"ק שלו ח"א ע' (48) ישע"י ס, יט.

לצדיקים כו' וכל אחד ואחד מראה באצבעו, שנאמר⁴⁹ ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה גו' זה ה' גו'":

החידוש דלעתיד לבוא — שאצל כל אחד ואחד, במעמדו ומצבו הוא, יהיו כל הענינים באופן ברור, עד כדי כך, שאפילו בעניני אלקות תהי' ראיית המהות, ש"מראה באצבעו" ואומר "הנה אלקינו זה גו' זה הווי"⁵⁰, ראיית אלקות בתכלית הבירור וההתאמתות באופן שלא שייך שום ספק בדבר.

[ויש לומר, שהגילוי דלעתיד ("כל אחד ואחד מראה באצבעו" ואומר "הנה אלקינו זה וגו'") נעשה דוקא ע"י העבודה דבירור מן החושך⁵¹ — שזהו אופן העבודה בזמן הגלות, במעמד ומצב של העלם, שאז צ"ל ההתעסקות בקירוב ושידוך כנס"י להקב"ה, עי"ז שבנות ישראל יוצאות בכלי לבן שאוליין וכו'].

ומזה יומשך גם למטה — כמרומו בהמשך הכתוב "זה ה' קוינו לו", כמבואר בחסידות⁵² ש"קוינו" הוא מלשון קו, שיורד ונמשך למטה, ועד למטה מעשרה טפחים — שכל הענינים כולם, גם ענינים גשמיים, יהיו באופן של בירור, "עולם ברור".

ואז תהי' שמחה גדולה ביותר — כסיום וחותם הכתוב: "נגילה ונשמחה בישועתו", בגאולה השלימה והאמיתית, במהרה בימינו אמן.

* * *

יד. סיום מסכת תענית קשור במיוחד עם עשרים באב (ומטעם זה בחרתי לערוך הסיום על מסכת תענית דוקא) — כי, המקום היחידי בש"ס שמצאתי (לעת־עתה) שבו נזכר התאריך עשרים באב, הוא בסיום מסכת תענית במשנה⁵³: "זמן עצי כהנים והעם תשעה (באלו הט' זמנים היו הכהנים והעם מתנדבים להביא עצים והיו מקריבים קרבן) .. בחמשה באב .. בחמשה עשר בו .. בעשרים בו בני פחת מואב בן יהודה", ובגמרא שם⁵⁴: "תנא, בני פחת מואב בן יהודה הן הן בני דוד בן יהודה, דברי ר' מאיר, רבי יוסי אומר הן הן בני יואב בן צרוי".

"במחשכים הושיבני" באים להעילוי

(49) שם כה, ט.

ד"עשה למחכה לו" (ראה המשך תרס"ו שבהערה 44).

(50) שתי פעמים זה (שמו"ר ספכ"ג — נתבאר בד"ה ויבוא משה תרנ"ד פ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' קנג ואילך)). וענין זה בא ע"י הגילוי ד"אנכי אנכי", ב"פ (עיין לקו"ת דרושי ש"ש סה, ג).

(52) לקו"ת קרח נה, א. שה"ש נ, ב. ובכ"מ.

(53) כו, א (ובפרש"י).

(54) כח, א.

(51) וע"ד שדוקא ע"י תלמוד בבלי

[נתבאר בארוכה המעלה המיוחדת שבקרבן העצים דעשרים באב, להיותו לאחרי ט"ו באב, "יום תבר מגל", שלא היו כורתים עצים חדשים, ואעפ"כ התנדבו עצים שלהם לצורך קרבנותיהם של יהודים אחרים, כולל גם בעלי עבירה כו', ועשו זאת מתוך שמחה ויו"ט. ותוכן הפלוגתא בין ר"מ לר"י⁵⁵, האם מעלה גדולה זו באה להם בזכות היותם מבני דוד (ביטול ומס"נ בלימוד התורה), או בזכות היותם בני יואב (ביטול ומס"נ בבירור העולם) — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ד ע' 1103 ואילך⁵⁶.

ובסיום הענין — בהמשך להוראה ע"ד ההנהגה באהבת ישראל, שכאשר יש לו דבר טוב שאינו יכול להשיג עוד כמותו, צריך להיות מוכן ליתנו עבור הזולת, גם זה שנמצא בדרגא תחתונה, ולעשות זאת מתוך שמחה — אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]

וענין זה תבע הרבי מכאו"א מאתנו, ותובע גם עכשיו, וימשיך לתבוע גם בעתיד.

— הרבי לא הי' "מתעיף" ... הי' לו עסק עם הרבה שהיו "קשי-עורף", וכשהי' מדבר עמהם פעם, פעמיים ושלוש פעמים, לא הי' מועיל, ואעפ"כ, הי' חוזר ומדבר פעם רביעית, וסוף כל סוף הי' פועל את שלו ("ער פלעגט אויספירן זיינס").

וכהמשל הידוע בנוגע ללימוד הוראה בקדושה מכל דבר — שאפילו מ"גנב" יכולים ללמוד כמה דברים, ומהם, שגם אם לא הצליח בפעם הראשונה חוזר הרבה פעמים⁵⁷.

גם הנהגתו של הרבי היתה בסדר זה: גם כשהי' מדבר פעם, פעמיים ושלוש פעמים, והשומע לא הי' רוצה לציית, ולא עוד אלא שהי' לפעמים מבעט ("ער פלעגט זיך אַמאָל אַ בריקע־טאָן") ... — הי' ממשיך ומדבר פעמים רבות כל כך עד שהי' פועל את שלו.

ובסדר זה מתנהג הרבי גם עכשיו! ...

צריכים לידע, איפוא, שבענין זה מתבטאת התביעה העיקרית של הרבי — שגם כאשר מדובר אודות יהודי שיש לו "געשמאָק" בעבודה דהבאת קרבן ע"ג המזבח, ויש בידו דבר הראוי למזבח, דבר נעלה ביותר

56) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 86 ואילך.
57) אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ה ע' תלו
(נעתק ב"היום יום" ג אייר).

55) נתבאר גם שפלוגתא זו שייכת גם להפלוגתא דהבבלי והירושלמי הנ"ל — אם יש חיוב לעשות הכבדה קלה בשביל תועלת גדולה שתבוא לאחר זמן.

שנדמה לו שמלבדו אין לאף אחד דבר כזה, ואם יתנו להזולת, אינו יודע מניין יוכל להשיג כמותו — נדרש ממנו רגש המס"נ להיות מוכן ליתנו בשביל הזולת, ולא עוד אלא לילך לחקור ולדרוש שמא יש בפנה נדחת יהודי שיכולים לעזור ולסייע לו להתקרב לאלקות — שזהו"ע הקרבן, מלשון קירוב, קירוב הכחות והחושים⁵⁸ לאלקות, ליהדות, לתורה ומצוותי' — ולעזור ולסייע לו גם על חשבון הדבר היותר נעלה שבידו!

מס"נ זו — יכולה להיות באיזה אופן שהוא: מס"נ הקשורה עם דוד מלך ישראל, שהי' יושב ועוסק בתורה, היינו, שרגש המס"נ בא מצד לימוד התורה — פנימיות התורה, שעז"נ "המאור שבה הי' מחזירן למוטב"⁵⁹, שפנימיות התורה תוציאנו ("וועט אים אַרויסשלעפן") מכל מעמד ומצב איזה שיהי'; מס"נ הקשורה עם יואב, שהי' עומד מוכן ללחום מלחמות ה', להלחם נגד הקמים על ה' ועל ישראל⁶⁰; או מס"נ כמו שהיא מצד עצמה. — העיקר הוא, שכתוצאה מזה יהי' מוכן ליקח דבר טוב שכמותו אינו יכול להשיג בעולם וליתנו בשביל הזולת — כבקרבן העצים דעשרים באב שנתנו עצים שלהם, בזמן שלא יכולים להשיג עוד עצים טובים כמותם, בשביל קרבנו של הזולת!

ולא עוד אלא שעושה זאת מתוך שמחה על כך שהקב"ה זיכהו והצליחו לעשות מצוה כזו — כבקרבן העצים, שאותה משפחה שהיתה מתנדבת עצים "הי' להם כמו יו"ט"⁶¹.

ויו"ט זה דוחה כללות הענין דתשעה באב — כדאיאתא בגמרא⁶² "אר אליעזר ברבי צדוק אני מבני בניו של סנאב בן בנימין (שהי' מנדב עצים בעשרה באב), ופעם אחת חל ט' באב להיות בשבת (כבקביעות שנה זו), ודחינהו לאחר השבת, והתענינו בו ולא השלמנוהו, מפני שיו"ט שלנו הוא", ועד שפועלים סוכ"ס שתבוא הגאולה השלימה.

* * *

טו. ידוע שלאחרי תשעה באב (כשמסתיימים הימים דהיפך השמחה) ובפרט מחמשה עשר באב ואילך — מתחילה תקופה חדשה וסדר חדש בהנהגתם של בני":

"האחרונים קבלו לומר משכבי עד קומי שכבי, ומקומי עד שכבי"

58) ראה תו"מ סה"מ תשרי ע' קסד. שם.

וש"נ. 60) להעיר מפרש"י מטות לא, ג.

59) פתיחתא דאיכ"ר ב ובפי' יפה ענף 61) רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ו ה"ט.

שם. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז ובפי' קה"ע 62) תענית יב, א.

קומי", "מתשעה באב שאומרים קומי (רוני בלילה)⁶³ עד חג השבועות שאומרים שכבי (עד הבוקר)⁶⁴, קומי, חייב לקום קודם אור הבוקר, בראש אשמורת, ללמוד, כיון דהלילות ארוכים"⁶⁵.

[ולהעיר, שהפסוק "קומי רוני בלילה" נאמר באיכה (בנוגע להקינה על החורבן), ואעפ"כ, מנצלים פסוק זה באופן שעל ידו יתוסף בלימוד התורה — ע"ד המבואר ברשימות הצ"צ⁶⁶ פירוש כל הפסוקים באיכה למעליותא — עיי"ז שפועל בעצמו הזזה שלא להתפעל מהמעמד ומצב ד"לילה", ואדרבה, "קומי רוני בלילה", "רינה של תורה"⁶⁷, שיהי' בית שנשמעת בו רינה של תורה בלילה⁶⁸].

ומפורש בסיום מסכת תענית בנוגע לחמשה עשר באב — "מכאן ואילך דמוסיף יוסיף", ופרש"י "דמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה, יוסיף חיים על חייו", היינו, שהסדר של הוספה בלימוד התורה בלילה מתחיל מחמשה עשר באב, והולך ונמשך על כל השנה.

וימתק יותר שחמשה עשר באב הוא התחלת תקופה חדשה על כל השנה כולה — ע"פ המבואר בספרים⁶⁹ ש"חמשה עשר באב" בגימטריא "כתיבה וחתימה טובה" (והפטיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דאָס איז אַ פּוילישע גימטריא").

טז. ובתקופה חדשה זו צריכה להיות כללות ההנהגה מתוך שמחה. ובהקדם מ"ש בספרים⁷⁰ בפירוש מארז"ל⁷¹ "משנכנס אדר מרבין בשמחה" ו"משנכנס אב ממעטין בשמחה" — שכשם ש"משנכנס אדר מרבין (בצד הקדושה ע"י ההוספה) בשמחה", כך, "משנכנס אב", שאז נעשית השליטה דלעו"ז, "ממעטין" הענינים הבלתי־רצויים דלעו"ז ע"י ההוספה "בשמחה".

ובכל אופן, גם אם יש מקום לשקו"ט בנוגע להנהגה בתשעת הימים, הרי, לכל הפחות עכשיו, מחמשה עשר באב ואילך (ולאחרי שכבר עברו ימים אחדים מחמשה עשר באב), שאין שום ספק בדבר — כודאי צריכה להיות ההנהגה מתוך שמחה.

68) הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ח. וש"נ.

69) ראה שער ישכר מאמר יום תבר מגל

ס"ב. הובא ברכי חיים ושלום סתרפ"ד.

70) ראה מאור ושמש פ' וישב (עה"פ לט,

ב). ועוד.

71) תענית כט, סע"א.

63) איכה ב, יט.

64) רות ג, יג.

65) ב"ח (הובא במג"א) או"ח סרל"ח.

66) נדפס באוה"ת נ"ך ח"ב ע' א'לד

ואילך.

67) שמו"ר פמ"ז, ה. וש"נ.

וע"י השמחה נעשים כל עניני העבודה באופן אחר לגמרי, — כידוע⁷² המשל מאנשי־חיל, שגם בשעה שיוצאים להלחם עם השונא, שזקוקים ביותר לשוב־הדעת כדי לארגן ולכוין את עמדות הירי וכו' באופן היותר טוב, צועדים עם שיר־לכת שמוח ("מיט אַ פריילעכץ מאַרש") דוקא —

כיון ששמחה פורצת גדר⁷³, שמבטלת כל ההגבלות של העלמות והסתרים, ופועלת עשיית כל הענינים מתוך חיות, שאז נעשים בשלימות, כדבעי למהוי.

ובמיוחד יש לנצל שמחה זו לעבודה של הימים הבאים לקראתנו — חודש אלול, והימים הנוראים — באופן ד"גילו ברעדה"⁷⁴, ועאכו"כ בנוגע להימים שלאח"ז שבהם השמחה היא בגילוי — "זמן שמחתנו" — חג הסוכות, עד לשמיני־עצרת ושמחת־תורה.

יז. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

כיון שנמצאים עתה במעמד של כו"כ מישראל, אשר, "כל בם עשרה שכינתא שריא"⁷⁵, ה"ז בודאי ענין של שמחה, ובמילא, צריך כל אחד לפעול בעצמו רגש השמחה, וגם לפעול ולהמשיך השמחה בעולם. ולכן, ינגנו עתה ניגון שמח, וכל אחד ישתדל כפי יכולתו — ובלשון הרגיל במדינה זו: "טרייען דהי בעסט" ... — לפעול בעצמו רגש של שמחה, וכשישתדלו ("אַז מ'וועט טרייען") פעם אחת, פעם שני' ופעם שלישית — בודאי יעזור השי"ת ויצליחו להמשיך השמחה למטה מעשרה טפחים.

* * *

יח. כאשר אאמו"ר ז"ל (בעל ההילולא) למד לקבל "סמיכה" לרבנות, החליט — מאיזה טעם שהוא — לנסוע להבחן ולקבל סמיכה אצל כו"כ גדולי ישראל שלא היו מחוגי החסידים ("עולם־שע גדולים"), כמו הגאון רבי חיים מבריסק⁷⁶, והגאון רבי אליהו חיים מיזל מלודז', ועוד הרבה מה"עולם־שע גדולים" בזמן ההוא. כיון שע"פ לבושו הי' ניכר על אאמו"ר עובדת היותו חסיד, ומה

(72) ראה סה"ש תש"ה ע' 3. ע' 59. סה"מ רע"א. תהלים ב, יא. וראה לקו"ת נצבים מז, 191. ע' 104.

(73) ראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג. (74) סנהדרין לט, א. (75) ראה גם אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ו ואילך.

ע' צב.

גם שנודע שהוא ממשפחת בית הרב — הרבה ר' חיים בריסקער לייגען בהבחינה ("ער האָט אים גוט געמאַטערט"), שמא יצליח להשתמט ("זיך אויסדרייען") מלתת לו סמיכת חכמים. וכשנוכח לדעת, בסופו של דבר, שלא יעלה בידו להשתמט מנתינת הסמיכה, הפטיר ואמר: "געוואָלד ר' לויק! אַזאַ גוטע קאָפּ, אין וואָס האָט איר עס אַריינגעלייגט!..." — כוונתו היתה לכך שאאמור ז"ל השקיע את ראשו בלימוד חסידות וקבלה! (כ"ק אדמו"ר שליט"א חייך, וחזר עוה"פ:) "אַזאַ גוטע קאָפּ, אין וואָס האָט איר עס אַריינגעלייגט!..."

כדי לקבל סמיכה הוצרך המועמד לקבלת הסמיכה לשהות במחיצתו של ר' חיים בריסקער — בחדר הבית־דין ("בית־דין שטיבל") — בשעה שהי' פוסק שאלות, והי' מתבקש — ע"י ר' חיים בריסקער — לחוות דעתו איך צריך לפסוק בענין זה.

בין השאלות שהופנו אליו היתה גם שאלה שהגיעה לר' חיים בריסקער בעיצומו של חג הסוכות — ביו"ט שחל בשבת או בשבת חוה"מ, ובכל אופן, לאחר כניסת השבת — ע"ד אנשי החצר שמשתמשים בסוכה אחת ושכחו לעשות "עירוב־חצירות". כשר' חיים בריסקער הפנה את השאלה לאאמור"ר, נענה אאמור"ר והשיב מיד — שהסוכה עצמה מערבת. ר' חיים בריסקער נהנה מה"המצאה", ואישר שהפסק הוא כדברי אאמור"ר.

יט. ויש לבאר הלימוד וההוראה מענין זה בעבודת האדם⁷⁷:

תוכנו של עירוב — שכל בני החצר שגובין מהם דבר־מאכל, כגרוגרת פת לכל א', משתתפים יחדיו בהסעודה, ובאופן "שלא יקפיד שום א' מהם על עירובו אם יאכלנו חבירו, ואם מקפיד אינו עירוב, כי מה שמו עירוב שמו, שיהיו כולם מעורבים ומרוצים בו, שלא ימחה אחד בחבירו, אלא שותפות נוחה ועריבה"⁷⁸ — שבזה מודגש הענין דאהבת ישראל ואחדות ישראל.

וכאשר שוכחים לעשות עירוב — ה"ז מורה שנמצאים במעמד ומצב של חסרון בהענין דאהבת ישראל ואחדות ישראל, וזוהי הסיבה להשכחה ע"ד עשיית עירוב, שענינו אחדות ישראל.

כ. ובהקדמה — שבנוגע לענין השכחה נתגלה בימינו בחכמת

77 ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 91 ואילך. 78 שו"ע אדה"ז או"ח סשס"ו ס"ח.

הרפואה, שטבע האדם לדחות מכה זכרונו דבר שאינו לפי רוחו, עד ששוכח ממנו.

ובאמת אין זה חידוש, אלא סברא ישנה ("אין אֶלְטֵע סברא") שהובאה כבר בחסידות (וגם בספרים שלפנ"ז)⁷⁹ — כמבואר באגה"ק⁸⁰ ש"השגגות הן מהתגברות נפש הבהמית", כלומר, האפשרות לעבור עבירה בשוגג, ששוכח שזהו דבר האסור, היא, בגלל התגברות נפשו הבהמית [כמבואר במק"א בתניא⁸¹ ש"מהותו ועצמותו של הרע הוא בתקפו ובגבורתו .. כתולדתו .. ואדרבה נתחזק יותר בהמשך הזמן שנשתמש בו הרבה באכילה ושת"י ושאר עניני עוה"ז"], ש"משכיחה" ממנו ענינים אלה שלא כדאי לה (לנה"ב) שיזכור אודותם.

ובנדו"ד — השכחה (שמצד התגברות נה"ב) היא בנוגע להענין דאהבת ישראל, כדברי הגמרא⁸² "ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קיצם) אחרונים (ש)לא נתגלה עונם (לא נתגלה קיצם)", "רשעים היו בסתר"⁸³, "שהי' להם שנאת חנם בלב, ולפנים כאילו אוהבים כו"⁸⁴,

— ויש לומר הביאור בזה: סיבת הרשעות "בסתר", היא, להיותה "שנאת חנם", כלומר, כיון שאין לו טעם והסברה על כך ששונא את חברו, כי אם רשעות גרידא ("גלאַט שלעכטס־קייט"), ה"ה מתבייש להודות בכך, ולכן מסתיר את שנאתו ומעמיד פנים כאילו אוהבו כו' — אבל, כיון שהשנאה קיימת (עם היותה בסתר), נעשה כל אחד מהם מציאות בפ"ע, בעה"ב לעצמו, ואינו רוצה להיות ב"עירוב" ואחדות עם חברו, וכתוצאה מזה שוכח לעשות עירוב.

כא. והנה, כל זה הוא בימות החול, בהיותו במצב של חולין, שאז אין רצונו ב"עירוב" ואחדות עם חברו, ובמילא, שוכח לעשות עירוב; אבל לאחרי זה, בבוא יום השבת, מצב של קדושה — כבר רוצה להיות בעירוב ואחדות עם בני בעניני קדושה, תורה ומצוות, אלא שנזכר מדי מאוחר — לא רק בין השמשות, שאז מותר עדיין לעשות עירוב (כיון ש"לדבר מצוה מותר לעשות בה (בין השמשות) כל דבר שהאיסור בשבת עצמה הוא מד"ס"⁸⁵), אלא לאחרי שכבר קידש היום, שאז אסור לעשות עירוב.

79) ראה גם הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ב סה"י. (82) יומא ט, ב. וש"נ. (83) פרש"י שם.

(80) סו"ס כח (מלקו"ת להאריז"ל פ' (84) חדא"ג מהרש"א שם.

(85) שו"ע אדה"ז או"ח סרס"א ס"א. (81) פרק יג (יה, ריש ע"ב).

ואז תופס את עצמו ("כאֶפֶט ער זיך") וצועק "געוואָלד געוויי געשריען"... עכשיו כבר רוצה הוא להיות באחדות עם שכניו, אלא, כיון שבימות החול, בהיותו במצב של חולין ("וואָכעדיק"), לא רצה להיות ב"עירוב" ואחדות עם שכניו, ובמילא שכח לעשות עירוב, לכן, נשאר כל א' ברשות בפ"ע, ובמילא, בחג הסוכות, אינם יכולים — לא רק השכנים, אלא גם הוא בעצמו — לטלטל הכלים והמאכלים מהבית אל החצר לתוך הסוכה, כך, שבחג הסוכות נשאר גם הוא רעב!... — לא רק "רעב" ברוחניות, בנוגע להנשמה בלבד, אלא גם בנוגע לנפש הבהמית והגוף, רעב כפשוטו!

[וע"ד המבואר בקונטרס ומעין⁸⁶ בפירוש הכתוב⁸⁷ "והתברך בלבבו לאמר שלום יהי לי כי בשרירות לבי אלך למען ספות הרוה את הצמאה לא יאבה ה' סלוח לו וגו'", שיש מי שמדמה לעצמו שכאשר ילך בשרירות לבו (במקום לילך בדרך התומ"צ) אזי יוכל להמשיך ולמלא תאוותיו בטוב גשמי, אבל, טעות היא בידו, כי, אצל בני"י נמשכת גם ההשפעה הגשמית מצד הקדושה דוקא, ואין להם שייכות ללעו"ז שיוכלו לקבל משם אפילו השפעה גשמית.

— כדי שתהי' אפשרות לבחירה חפשית, יכול להיות שלפי שעה יקבל החוטא השפעה גשמית מלעו"ז, ולא עוד, אלא מפני שהוא הוא (החוטא) הממשיך להם ההשפעה (שממשיך חיות בלעו"ז) לכן נוטל חלק בראש (כמבואר באגה"ת⁸⁸), אבל, מצב זה יכול להיות לפי שעה בלבד, וסוף כל סוף בהכרח שתופסק ההשפעה, כיון שבני"י מקבלים השפעתם מצד הקדושה בלבד, ולולי זאת אינם יכולים לקבל גם השפעה גשמית.

ודוגמתו בנדו"ד — שבגלל שלא רצה ולכן שכח לעשות העירוב, נעשה אצלו חסרון (לא רק בעבודתו הרוחנית בהענין דאהבת ישראל ואחדות ישראל, אלא) גם בהשפעה גשמית, שאינו יכול לאכול ולשתות, ונשאר רעב, כיון שללא עירוב, אסור לטלטל המאכל והמשקה מהבית אל החצר שבו נמצאת הסוכה].

ובסופו של דבר — תופס את עצמו — כשעתיד הקב"ה לעשות סוכה מעורו של לויתן⁸⁹ ולהושיב בה את כל בני"י השייכים לתומ"צ, אזי ימצא את עצמו, ח"ו, מחוץ להסוכה!...

(88) פרק ו.
(89) ב"ב עה, א.

(86) מאמר ו' פרק ג' ואילך.
(87) נציבים כט, יח"ט.

כב. והתיקון לזה — ע"י הסוכה, שהסוכה עצמה מערבת⁹⁰:
אמרו חז"ל⁹¹ "כל ישראל ראויים לישיב בסוכה אחת", ומבואר
בזה⁹², "סוכה" הו"ע המקיף, ומצד המקיף נמצאים כל בני באחדות,
"בסוכה אחת", ואינם רוצים שיהי' פירוד ביניהם ח"ו, כשם שאינם רוצים
להיות נפרדים מאלקות ח"ו (כפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹³ בשם רבינו
הזקן, שיהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות ח"ו נפרד מאלקות, ומשום זה
אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד משאר בני").

וכיון שהמקיף דסוכה הוא מקיף כזה שצריכים להמשיכו בפנימיות,
בשכל והשגה, טעם ודעת,

— כמפורש בקרא⁹⁴ "למען ידעו דורותיכם וגו'", וכדרשת חז"ל⁹⁵
(בהטעם שסוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה) "עד עשרים
אמה אדם יודע כו' למעלה מעשרים אמה אין אדם יודע כו'", היינו,
שקיום המצוה תלוי בהידיעה⁹⁶ —

נמשכת אחדותם של ישראל שמצד המקיף ("כל ישראל ראויים
לישיב בסוכה אחת") ופועלת גם בנוגע לעניני אכילה ושתי' בפועל ממש
— שהסוכה מערבת את כל בני החצר להיות נחשבים כאנשי בית אחד,
ובמילא יכולים לטלטל מהבית לסוכה מאכלים ומשקאות גשמיים!

כג. וההוראה מזה בנוגע אלינו:

גם כאשר חסר בענין העירוב והאחדות, וישנם כאלה שלא הגיעו
עדיין לדרגא כזו שינדבו את העצים שלהם בשביל קרבנו של הזולת
(כמדובר לעיל בענין "קרבת העצים"), "מ'האלט נאך ניט דערביי", ועכ"פ
לא נמצאים בדרגא כזו בכל עת ובכל שעה, ותלוי הדבר בשינויי הזמנים
— צריך לידע ולזכור שבנוגע ל"סוכה", ענין המקיף, כולם שוים, שיש
לכולנו מקיף אחד — המקיף של הרבי ("דעם רבינס מקיף")... שמקיף

90) בהביאור דלקמן חסרים כמה פרטים ע' קנח ואילך. וש"נ.
91) סוכה ב, א. וש"נ. וראה סה"מ תש"ד ריש ע' 32. תש"ע ע' 43. ועוד.
92) ראה סה"מ תשי"א ע' 58. תו"מ ליציאת מצרים", או מצות תפילין, שנאמר בה (בא יג, ט) "והי' לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך .. כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים" — רק זכרון, ולא ידיעה (ראה סה"מ תשי"א ע' 46 הערה 1 — נדפס בתו"מ ח"ב ע' 11).
93) כמבואר ב"היום יום" (התורה) ע' קלז ואילך. ע' קסא. ועוד.
94) אג"ק שלו ח"ד ע' שפד (נעתק ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (נעתק ב"היום יום" כא סיון). ועוד.
95) כמבואר ב"היום יום" (התורה) ע' קלז ואילך. ע' קסא. ועוד.
96) אג"ק שלו ח"ד ע' שפד (נעתק ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (נעתק ב"היום יום" כא סיון). ועוד.
97) אמור כג, מג. וראה תו"מ סה"מ שם

אותנו כמו סוכה שמקיפה את כל מציאות האדם, מהראש ועד הרגלים, וגם הערדליים ("מיט די קאָלאָשן")...

— כידוע הפתגם⁹⁷ אודות גודל מעלת מצות סוכה, שהיא המצוה היחידה שנכנסים בתוכה לא רק עם כל הגוף אלא גם עם הערדליים, אשר, עם היותם לבוש המגין מפני הרפש, נכנסים גם עמהם לתוך הסוכה, כך, שמצות סוכה מקיפה את האדם יחד עם הרפש ("מיט די בלאָטע") שנדבק אליו —

וכיון שיש לנו את המקיף שהרבי נתן לנו, מקיף שמאחד את כל המקושרים והחסידיים — הרי מקיף זה יפעל סוכ"ס שכל ישראל ישבו (בפנימיות) בסוכה אחת, להיות לאחדים כאחד, "כאיש אחד חברים"⁹⁸.

וזו תהי' הכנה והקדמה לביטול אריכות הגלות — שתמורת "שנאת חנם" שהיא סיבת אריכות הגלות ("אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קיצם", "כנ"ל ס"כ), תהי' ההנהגה באופן של אהבה גם כשנדמה לו שזוהי אהבת חנם [למה תובעים ממנו — טוען הוא — להניח את עצמו ולחשוב אודות טובתו של יהודי שאינו מכירו ומעולם לא ראהו]⁹⁹ ובודאי שלא עשה לו איזו טובה?! זוהי "אהבת חנם", כיון שלא יהי' לו מזה שום דבר, שכן, "אהבת חנם" זו תבטל את ה"שנאת חנם" ההיא (סיבת הגלות), ועיי"ז תבוא הגאולה השלימה¹⁰⁰.

* * *

כד. (כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה עוה"פ ע"ד הגברת השמחה, והוסיף ואמר:)

בתשעה באב עצמו לא רציתי (חששתי) לומר זאת: כפי שראיתי על הרבי — הנה בתשעה באב לאחר חצות היום לא היתה ניכרת עליו מתיחות ועצבות.

בליובאָוויטש¹⁰¹ היו משחקים בתשעה באב עם "בערעלאַך" ... ולא הי' זה "שלא ברצון חכמים"...

100 ראה גם מכתב א' אלול שנה זו (אג"ק ח"ד ריש ע' תמ) — "וכבר מלתי אמורה בהתנוועדות כו'".

101 שיחת מוצאי ת"ב (נדחה) תש"א — נעתקה בתו"מ — רשימת היומן ע' תד. ונדפסה בקונטרס רשימות על מגילת איכה (קה"ת תשי"א) בסופו. ולאח"ז בספר המנהגים חב"ד ע' 48.

97 ראה ס' אור ישרים (לר' משה חיים קליינמאן) ע, ד — בשם הרה"ק ר' משה מקאברין.

98 ס' שופטים כ, יא. וראה חגיגה כו, א. תניא אגה"ק סו"ס כב.

99 ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' קצא (נעתק ב"היום יום" ג אדר א). ח"ה ריש ע' פט (נעתק ב"היום יום" טו כסלו). ועוד.

ואילו כאן — אף שעברו כבר עשרה ימים ("א מעשה פון צען טעג") לאחר תשעה באב, לא יכולים, כנראה, לפעול שיצאו ("מ'זאָל ארויסקריכן") מכל הענינים!

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) צריכים להראות דוגמא... (ולקח את הכוס בידו, ואמר:) "לחיים ולברכה".
ואח"כ אמר: "זאָגט אַ פריילעכן ניגון".

* * *

כה. עומדים אנו בעיצומה של התקופה דימי הקיץ שבה נוסעים התלמידים או האברכים בשליחות ה"מרכז לעניני חינוך"¹⁰².

— בנוגע לפרטי הדברים, ישנם כאלה שכבר חזרו מהנסיעה, ישנם כאלה שנמצאים עדיין באמצע הנסיעה, וישנם כאלה שעומדים לנסוע; אבל בנוגע לכללות הדברים — רצונו של הרבי שינצלו את ימי הקיץ כדי לעורר ולקרר את לבם של ישראל לאביהם שבשמים — עומדים עתה באמצע (לאחרי שכבר התחיל) הענין.

ובהקדמה — שנסיעה זו היא ענין כללי שנוגע לכל השנה כולה, ולכן גם זמן הנסיעה, כפי שנקבע ונתתקן ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר, הי' תמיד בתקופה כללית הנוגעת לכל השנה: לפעמים — בשלשת השבועות, שבהם צריכים לגדור פרצות ישראל, ולפעמים — בימים שלאח"ז, שבהם מתחילה ההכנה לקבל השנה טובה ומתוקה שנותן הקב"ה לקראת השנה החדשה.

ובתקופה זו — תבע הרבי — אין להסתפק בכך שכל אחד עובד עבודתו במקומו הוא, אלא צריך להיות גולה ממקומו ל"ערי השדה", היינו, שבכל מקום בואו יודע הוא שמקום זה הוא בכחינת "שדה", מקום שבו יש שליטה ל"עשו גו' איש שדה"¹⁰³, ובמילא יש בו ענינים הדורשים תיקון, והקב"ה שלחו למקום זה כדי לתקן את הדרוש תיקון.

כו. וכאן המקום להבהיר בנוגע לגודל הפעולה של נסיעות אלה¹⁰⁴ — שאף א' לא יחשוב שכיון שפעולתו לא היתה אלא מעט, אולי לא היתה כדאית ("עס האָט זיך ניט געלוינט") כל הנסיעה...

ונקודת הדברים — שבנוגע לחשבון כזה (אם הנסיעה היתה כדאית

(102) ראה שיחת כ"ב תמוז (לעיל ע' 224 קלט, סע"ב ואילך).
ואילך. (104) בהבא לקמן — ראה גם לקו"ש.
(103) תולדות כה, כז. וראה אוה"ת עה"פ ח"ב ע' 368 ואילך.

או לא היתה כדאית) אמרו חז"ל¹⁰⁵ "בהדי כבשי דרחמנא למה לך", שכן, הפעולה של נסיעות אלה היא מהדברים הנסתרים שאין באפשרותנו לשער ולהעריך כראוי.

כשם שאי־אפשר לשער ולהעריך גודל הפעולה של הצלת יהודי אחד בלבד, כדברי חז"ל¹⁰⁶ "לפיכך נברא אדם יחידי ללמדך שכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא" (ועד"ז בהפכו רח"ל), ואין זה משל בלבד, אלא כן היא המציאות בפועל, שכאשר מקרבים ליהדות יהודי אחד בלבד, יכולים לצאת ממנו משפחות־משפחות של יהודים יראים ושלמים — כן הוא גם בנוגע לפעולה אחת, שאי־אפשר לשער ולהעריך את התוצאה שיכולה לבוא ממנה, וכפי שמצינו בדברי חז"ל ריבוי סיפורים אין־ספור ("אָן אַ שיעור"...) איך שפעולה אחת, שהיתה נראית פעולה קטנה וקלה לפי ערך, הביאה טוב גדול ביותר (או להיפך ח"ו, בפעולה בלתי־רצויה).

מה שיכולים לידע מהפעולה של נסיעות אלה — אינו אלא הענינים הנראים בחיצוניות ובגלוי, ומלבד זה לא יודעים מאומה.

וכיון שכן, הרי גם כאשר בחיצוניות ובגלוי רואים פעולה קלה בלבד — הנה: לכל לראש, יתכן שפעולה זו, שנראית לו פעולה קלה — אצל פלוני (זה שפעלו עליו) היא הענין העיקרי שמוציאו משאול תחתית ומעמידו בעומק רום! ונוסף לזה, גם אם זוהי פעולה קלה — יכולה להביא תוצאות גדולות ביותר.

ומה גם שישנם ריבוי ענינים שנעשים כתוצאה מנסיעות אלה — משך זמן לאחרי זה, ומבלי ידיעתם של אלה שעל ידם נפעלו ענינים אלה.

כז. בתור דוגמא להנ"ל — אספר סיפור שאירע לפני שנים אחדות:

שלשה חדשים לאחרי שחזרו הבחורים מנסיעה לערי השדה — נסיעה שגרתית שבה דיברו בבתי־כנסיות ועוררו אודות חינוך הכשר, ספרות על טהרת הקודש (ושלילת השימוש בדברים טרפים ופסולים שמדחים את ישראל), וכיו"ב — קיבל כ"ק מו"ח אדמו"ר מכתב מהרב של העיר, ובו כותב שרצונו להביע "יישר־כח" על הפעולה שנפעלה אצלו — אצל הרב עצמו — בעקבות ביקורם של הבחורים:

זה זמן רב, חמש־עשרה או עשרים שנה, שמכהן ברבנות, ומעולם לא עלה בדעתו שהוא בעצמו צריך לשוב בתשובה...

(106) סנהדרין לו, סע"א (במשנה).

(105) ברכות יו"ד, סע"א.

— המדובר הוא אודות רב אורטודוקסי, שומר תומ"צ, אלא, שהי' חסר אצלו בעיניו ד"לפנים משורת הדין", וגם, בהתעסקות עם יהודי העיר, לדרוש מהם ולהתווכח עמהם ע"ד הוספה בשמירת התומ"צ וכו', בחשבו, מה לי ולצרה הזאת, ושאר תירוצים כיו"ב —

אבל, כתוצאה מביקורם של הבחורים שהגיעו לעירו — בראותו אופן הנהגתם וזהירותם בעיני תומ"צ, כולל ובמיוחד שנעמדו לדבר מעל בימת בית־הכנסת, מתוך חיות וחמימות והתלהבות שהיתה ניכרת באופן דיבורם ובתנועות ידיהם וכו', בבחינת "כל עצמותי תאמרנה"¹⁰⁷ — הנה לאחרי נסיעתם, עלה בדעתו אולי אין הנהגתו כדבעי לי' למיעבד!
— עד אז, לא הי' הדבר בגדר שאלה כלל...

וכשהתחיל להתבונן בדבר — ללא התבוננות ארוכה, אלא בהתבוננות קלה — הגיע לידי החלטה שלא זו בלבד שאינו מתנהג כראוי לרב, אלא שאינו מתנהג אפילו כראוי לבעה"ב!...

לקח לו משך זמן, שבועות אחדים, "לעכל" ("פֶּאָנְאָנְדֶּרְקֵייעֶן") את הדבר, ולמצוא את הכח להכיר האמת (כלפי עצמו), ולאחרי שנקלט אצלו האמת, פעל בעצמו שמכאן ולהבא תהי' הנהגתו כדבעי לי' למיעבד. ולאח"ז לקח לו עוד משך זמן, שבועות אחדים, שיוכל לפעול על עצמו להודות על האמת¹⁰⁸ ולגלות זאת גם לרבי, וליתן לו "יישר־כח" על... פעולתם של הבחורים!...

— בה בשעה שהבחורים עצמם אינם יודעים, עד היום הזה, שפעלו עליו דבר־מה, ולא עוד אלא שבדבריהם לא התכוונו כלל אל הרב, שכן, לפי השקפתם הי' הרב כדבעי למהוי, המוכחר שבכל העיר, והוא זה שעזר וסייע להם בפעולותיהם ככל יכלתו, כך, שלא הי' להם מה לדבר ולהשפיע עליו; הבחורים דיברו עם יהודים אחרים, והרב שעמד מן הצד והביט על פעולותיהם עם יהודים אחרים, התרשם והתפעל מהם, ועי"ז נתעורר בעצמו להיטיב את הנהגתו כדבעי לי' למיעבד.

ונקודה נוספת בזה — שההתרשמות וההתפעלות של הרב מפעולתם של הבחורים יכולה להיות אפילו מהחיצוניות של הבחורים, כפי שנראים מבחוץ:

הרב שרואה את פעולתו של הבחור, אינו יודע מה נעשה בלבו פנימה; יתכן שפעולתו (בנסיעה זו) בחיזוק היהדות, שנראית מתוך חיות

(108) ראה גם סה"ש תש"א ע' 55.

(107) תהלים לה, י"ד.

והתלהבות, היא בחיצוניות בלבד, ואילו בלבן פנימה אינו חפץ בכך, וחושב לעצמו מתי יסתיימו כבר שתיים־שלוש שבועות אלה (שהוצרך להקדישם לנסיעה זו מתוך "מסירת־נפש"...) ויוכל לחזור לניו־יאָרק...

— האמת היא, שמצד הפנימיות שבפנימיות, חפצו ורצונו לעסוק בפעולה זו, כמוכן מפס"ד הרמב"ם¹⁰⁹ (שהובא בחסידות¹¹⁰) שרצונו האמיתי של כאו"א מישראל הוא "לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות", אלא ש"יצרו הוא שתקפו", ונמצא, שמצד הפנימיות דפנימיות רצונו של הבחור כדבעי, ומצד חיצוניותו היתה פעולתו כדבעי, אלא שנתערב באמצע איזה ענין שעכב את המפגש של הפנימיות שבפנימיות עם החיצוניות.

ובמילא, אף שהתרשמותו של הרב היתה מהחיצוניות של הבחור, מ"מ, העובדה שלאמיתו של דבר ה"ז גם הפנימיות שבפנימיות שלו, מסייעת לכך שסוכ"ס ה"ז פעל על הרב בעצמו להיות כדבעי ל"י למהוי, וכנראה, ה"ז באופן של פעולה נמשכת עד עתה.

כח. האמור לעיל יוסיף עידוד־רוח בכל הקשור להנסיעות לפעול בחיזוק היהדות:

בין אלה שכבר חזרו מהנסיעות, ישנם כאלה שאינם מרוצים מהצלחת פעולותיהם; כאן לא הצליחו לפעול, וכאן היו יכולים לפעול יותר, ובכלל, כשעושים חשבון על הנייר, לא רואים שפעלו "גדולות ונפלאות": "גרים" — לא עשו, "חסידים", "משכילים" ו"עובדים" — לא הביאו, וגם כמה אלפי דאָלאַר לא הכניסו... ("ס'איז עפעס אַלץ אַזוי... ניט ווי עס דאָרף צו זיין").

אבל, האמת היא, שלא יכולים לידע גודל הפעולה אפילו בדבר קטן. — יתכן לפעמים שכשלוקחים מיהודי פרוטות אחדות ("אַ פּאַר סענט") פועלים הרבה יותר מזה שלוקחים מיהודי אחר סכום גדול שלא בערך, כהסיפור במדרש¹¹¹ אודות שורו של העשיר ואגודת־הירק של העני, ש"נראה לבעל השור בחלומו: קרבנו של העני קדמך" (כמסופר בארוכה ברשימותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר¹¹²).

צריכים לידע שכל פעולה של קדושה עושה פירות ופירי פירות עד סוף כל העולם, ובמילא הרי היא פעולה נצחית, כך, שכל פעולה

109) ה'ל' גירושין ספ"ב. 110) ויק"ר פ"ג, ה. 111) המשך תער"ב ח"ב ס"ע א'קנו 112) ש"ל בקונטרס י"ב"ג תמוז (סה"מ תש"א ע' 311). 113) סה"מ תשי"א ס"ע 120.

שפועלים עם יהודי, ובפרט יהודי שמשפיע על הסביבה, יש בה טוב כל ישוער, לעד ולעולמי עולמים.

ונוסף על העידוד־רוח לאלה שכבר חזרו מהנסיעות, ה"ז מהוה תוספת־כח לכל אלה שנמצאים עדיין באמצע הנסיעה, או שמתכוונים לנסוע — שיסעו בשמחה ובטוב לבב, ויפעלו פעולתם בשמחה ובטוב לבב, בידעם שבכל פני ("מיט יעדן קער"), בכל דיבור, ובכל פעולה, יכולים לפעול "עולם ומלואו"!

* * *

כט. איתא בספרים¹¹³ שאם עברו שבע שנים ולא השתטחו על קברי אבות¹¹⁴, לא ילכו עוד. אבל, בדורות האחרונים, בגלל בלבול העיניים ובלבול הסדרים כו', ביטלו מנהג זה, אלא שהנהיגו לשלוח תחילה שליח (ולאח"ז הולכים גם בעצמם)¹¹⁵.

— בכלל, הרי זה מהענינים שעליהם נאמר "בהדי כבשי דרחמנא למה לך", ואין אתנו יודע מהי הכוונה בזה, ויתכן שענין זה הוא לטובה, כדברי רבי עקיבא¹¹⁶: "כל דעביד רחמנא לטב עביד", וכדברי נחום איש גמ זו¹¹⁷: "גם זו לטובה".

ויש¹¹⁸ להוסיף ולבאר החילוק בין דברי ר"ע ודברי נחום איש גמ זו — ש"כל דעביד רחמנא לטב עביד" (שנאמר ע"י ר"ע) הוא בלשון תרגום (ארמית), ו"גם זו לטובה" (שנאמר ע"י נחום איש גמ זו) הוא בלשון הקודש:

לשון הקודש — הוא לשון קדוש ומבורר, ולכן, כל הענינים הנאמרים בלשון זה הם ברורים; משא"כ הענינים הנאמרים בלשון תרגום (שאינו קדוש ומבורר כלשון הקודש), אינם ברורים כל כך.

ומזה מובן גם בנדו"ד, שבהביטוי "כל דעביד רחמנא לטב עביד" (שבלשון תרגום), הרי, אע"פ שגם בזה נרגש שכל מאורע בעולם

113) ראה נטעי גבריאל (להר"ג ציננער) הלי' אבילות ח"ב פפ"ח ס"ה היא (ע' תרלז"ט). וש"נ.

116) ברכות ס, סע"ב.

117) תענית כא, א. וש"נ.

118) מכאן ועד סוס"ב הוגה ע"י כ"ק

אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בלקו"ש ח"ב ע' 393 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה. וראה גם צדי"ק למלך חוברת ג' ע' 129 ואילך. אג"ק ח"ד ע' תיד. ח"ו ע' רלא. ח"ט ע' עב. חיי"ד ע' תמא. חיי"ז ע' רסא. חכ"ב ע' צ. חכ"ז ע' קסד. חכ"ז ע' רסג.

114) להעיר, שבכ"ף מנחם־אב השתא מלאו שבע שנים מיום ההסתלקות (כ"ף מנ"א תשי"ד — כ"ף מנ"א תשי"א), שבהם נבצר מכ"ק אדמו"ר שליט"א להשתטח על קבר אביו ז"ל (החז"ל).

115) ראה גם אג"ק חכ"ד ע' שלה.

לקו"ש ח"ב ע' 647.

("דעביד רחמנא") — "לטב עביד", מ"מ אין זה בא לידי גילוי באופן ברור כ"כ; ואילו בהביטוי "גם זו לטובה" (שבלשון הקודש) מודגש, אשר הטוב שבכל דבר בא לידי ביטוי וגילוי בראי' ברורה.

ל. ויובן זה ע"פ ביאור החילוק בין שתי הדוגמאות שהובאו בגמרא בקשר לשני ביטויים האמורים:

(א) הדוגמא בגמרא לדברי רבי עקיבא "כל דעביד רחמנא לטב עביד" — היא במסכת ברכות¹¹⁶:

"תנא משמי' דר"ע, לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד. כי הא דר"ע דהוה קאזיל באורחא, מטא להיא מתא, בעא אושפיזא, לא יהבי לי', אמר כל דעביד רחמנא לטב, אזל וכת בדברא (ולן בשדה¹¹⁹), והוה בהדי' תרנגולא (להקיצו משנתו¹¹⁹) וחמרא ושרגא". — בזמננו זה, הנוסע בדרך לוקח אתו דברים אחרים: פינקס המחאות, מברשת־שיניים וכו'... אבל בזמנים שעברו נהג הנוסע ליקח אתו "שרגא" (נר דולק — שהרי גפרורים לא היו...) — בכדי שיוכל להתעסק בלימוד התורה גם בחושך; "חמרא" — שישא ("וואַס זאָל שלעפן") את הגשמיות שלו, כך שהוא יהי' משוחרר מעניניו הגשמיים ולא יצטרך להתעסק בהם בעת נסיעתו; ו"תרנגולא" — שיעיר אותו ל"תיקון חצות". —

"אתא זיקא כביי' לשרגא, אתא שונרא אכלי' לתרנגולא, אתא ארי' אכלי' לחמרא, אמר, כל דעביד רחמנא לטב. בי' בלילה אתא גייסא שביי' למתא, אמר להו, לאו אמרי לכו כל מה שעושה הקב"ה הכל לטובה", "אילו הי' נר דלוק הי' הגייס רואה אותי, ואילו הי' החמור נוער או התרנגול קורא הי' הגייס בא ושובה אותי"¹¹⁹.

(ב) הדוגמא בגמרא לדברי נחום איש גם זו "גם זו לטובה" — היא במסכת תענית¹¹⁷:

"אמאי קרו לי' נחום איש גם זו, דכל מילתא דהוה סלקא לי' (כל המאורע לו אפילו רעה¹¹⁹) אמר גם זו לטובה. זימנא חדא בעו לשדורי ישראל דורון לבי קיסר [המדובר הי' בנוגע לשליחות אל מלך רומי בעיר רומי¹²⁰]. אמרו מאן ייזיל, ייזיל נחום איש גם זו דמלומד בנסין הוא, שדרו בידי' מלא סיפטא [ארגז] דאבנים טובות ומרגליות, אזל בת בהווא דירה [לן לילה אחת באותו המלון¹¹⁹], בליליא קמו הנך דיוראי ושקלינהו

בתקופה ההיא על בני ישראל (מהנחה בלתי

119) פרש"י שם.

120) כנראה, בכדי לבטל גזירה שנגזרה (מוגה).

לסיפטי' (ארגו של¹¹⁹) ומלונהו עפרא, למחר כי חזנהו אמר גם זו לטובה¹²¹.

— אע"פ ש"למחר" ראה נחום איש גם זו מה שקרה לו, מכל מקום לא עלה בדעתו כלל לחזור מדרכו (ואדרבה, תגובתו ע"ז היתה "גם זו לטובה"), שכן, אצל נחום איש גם זו הי' מובן בפשטות, אשר מכיון שבני ישראל מינו אותו להיות שליח אל המלך — עליו למלא את שליחותו, והקב"ה בודאי יעזור¹²². —

"כי מטא התם שרינהו לסיפטא, חזנהו דמלו עפרא, בעא מלכא למקטלינהו לכולהו (שונאיהן של ישראל¹¹⁹), אמר קא מחייכו בי יהודאי, אמר [נחום איש גם זו] גם זו לטובה, אתא אליהו אדמי לי' כחד מינייהו (כאחד משרי קיסר¹¹⁹), א"ל דילמא הא עפרא מעפרא דאברהם אבוהון הוא (כשנלחם עם המלכים¹¹⁹), דכי הוה שדי עפרא הוה סייפי', גילי (קשין¹¹⁹) הוה גירי, דכתיב¹²³ יתן כעפר חרבו כקש נדף קשתו. הויא חדא מדינתא דלא מצו למיכבשי ("מלחמות פעלן דאך ניט ביי גויים"...), בדקן מיני' וכבשוה, עיילו לבי גנזי' ומלוהו לסיפטי' אבנים טובות ומרגליות ושדרוהו ביקרא רבה כו'".

לא. החילוק בין שתי הדוגמאות:

בהסיפור דרבי עקיבא — הרי המאורעות שאירעו גרמו לו לר"ע הפסד וצער, שכן, כתוצאה מהם הי' מוכרח ללון בשדה (מאחר שלא נתנו לו להכנס לעיר), והי' שרוי בחשיכה (כיון שהרוח כיבתה את הנר), ואיבד את תרנגולו ואת חמורו (בגלל טריפת החתול והארי). כל מאורעות אלו היו לשם טובה (כיון שעל ידם ניצל ר"ע מהשודדים), אבל המאורעות עצמם היו ענין של צער.

"וואָס! זאָל ער זיך גיין נעמען צום האַרצן פון אבנים טובות ומרגליות"?! ... ותיכף נענה ואמר "גם זו לטובה"! (מהנחה בלתי מוגה). (122) מכיון שבנ"י הטילו עליו שליחות אל בית המלכות — סבר נחום איש גם זו — הרי למאי נפק"מ לו כיצד יתגשמו הדברים! "זאָל דאגה'נען דער אויבערשטער" כיצד תתמלא שליחותו; מצדו הוא, הרי מכיון שמינוהו למלא שליחות מסיימת — עליו לילך בשליחותו! (מהנחה בלתי מוגה).

(123) ישעי' מא, ב.

121) מסתבר, שנחום איש גם זו הי' שקוע ("ער איז געווען צוטרעגן") בענינים אחרים, ולא נתן תשומת לב יתירה להארגו שנתנהו למסור אל הקיסר... ובפרט, שבהיותו תנא הי' עסוק בודאי בלימוד התורה יותר מבאבנים טובות ומרגליות; ובכן לא ייפלא שכאשר הגיע נחום איש גם זו לאכסנייתו ללון שם במשך הלילה, מילאו הדיירים את ארגו עפר...

כאשר נתעורר נחום איש גם זו בבוקר — ראה אמנם מה שאירע במשך הלילה, אבל בכל זאת, השקיע את עצמו בלימוד התורה,

משא"כ בהסיפור דנחום איש גם זו — הרי, מלכתחילה לא הי' שם כל נזק כלל, ואדרבה, אילו הי' נחום איש גם זו מביא אבנים טובות ומרגליות — מי יודע אם היו מתקבלות אצל המלך, שכן, בבית המלך אין מחסור כלל באבנים טובות¹²⁴; ואילו דוקא כאשר הביא עפר — נתקבל הדבר.

אלא, שמלכתחילה הי' מעמד ומצב של העלם, "מען איז געווען מיט פאַרמאַכטע אויגן"... ולפיכך הי' נדמה שיש כאן נזק וצער; אמנם, לאחרי שנתבטל ההעלם על הטוב שבמאורע ההוא — נתברר ונתגלה שמלכתחילה הי' זה דבר טוב.

כלומר:

בהסיפור דר"ע — הי' ר"ע שרוי במצב של צער, אלא, שבאמצעות צער זה ניצל מצער גדול יותר, ואילו בהסיפור דנחום איש גם זו — הדבר עצמו (מה שנגנבו ממנו האבנים טובות ובמקומן הושם עפר) הי' טוב. וזהו החילוק בין שני הביטויים — "כל דעביד רחמנא לטב עביד" ו"גם זו לטובה"¹²⁵:

"כל דעביד רחמנא לטב עביד" — הוא לאו דוקא בגלל שכל מאורע בעולם ("דעביד רחמנא") הוא טוב מצד עצמו, אלא בגלל ש"כל דעביד רחמנא" תכליתו היא טוב ("לטב עביד")¹²⁶, משא"כ הביטוי "גם זו לטובה" משמעותו, ש"זו — דבר זה עצמו, "דאָס אליין"¹²⁷ — לטובה".

לב. ויש לכאור גם טעם החילוק בין ר"ע ונחום איש גם זו — שבדברי ר"ע מתבטאת הידיעה וההכרה רק ש"כל דעביד רחמנא לטב עביד", ואילו בדברי נחום איש גם זו מודגשת דרגא נעלית יותר — "גם זו לטובה":

כיון שנחום איש גם זו הי' רבו של ר"ע¹²⁸, נמצא, שר"ע חי בדור מאוחר יותר מדורו של רבו נחום איש גם זו, שאז נעשה חושך הגלות גדול עוד יותר, כיון שבכל דור מתגבר החושך לגבי הדור שלפניו.

אחר, וכיו"ב (מהנחה בלתי מוגה).
 (127) על דרך שכל אחד מראה באצבעו
 ואומר "זה אילי" (פרש"י בשלח טו, ב).
 (128) חגיגה יב, סע"א.

(124) עיין עיון יעקב לע"י שם.
 (125) ראה גם ענף יוסף לע"י שם.
 (126) לדוגמא — שבאמצעות מאורע
 המצער וכיו"ב נפעלת הצלה מצער גדול עוד
 יותר, או שע"י הצער נעשית טובה במקום

ולפיכך, בדורו של ר"ע¹²⁹, לא היתה קיימת האפשריות לראות בגילויי שכל דבר הוא טוב מצד עצמו, שכן, אפילו אם גם אז היו יודעים בפשיטות המציאות האמיתית — שכל ענין בעולם הוא טוב מצ"ע, מ"מ, מצד מעמד ומצב הדור, לא היתה ידיעה והכרה זו יכולה להתגלות בעולם.

משא"כ אצל נחום איש גם זו ודורו, דור שהי' קרוב יותר אל (או בעיצומו של) זמן הבית, היתה האפשריות לגלות גם בעולם הענין ד"גם זו לטובה".

לג. ויש להוסיף בהחילוק שבין רבי עקיבא ונחום איש גם זו עצמם (נוסף על החילוק בנוגע לכללות הדור):

אודות נחום איש גם זו ורבי עקיבא — מצינו¹³⁰ שנחום איש גם זו הי' שמח ביסוריו, משא"כ רבי עקיבא (ואף שר"ע אמר¹³¹ "כל ימי הייתי מצטער .. מתי יבוא לידי ואקיימנו" — הי' זה מצד ענין המסירת־נפש לקיים מש"נ¹³² "בכל נפשך", "אפילו נוטל את נפשך"¹³¹), ולא מצד הענין דשמח ביסורים).

כיצד יכולים להיות שמחים ביסורים? — מבאר רבינו הזקן בתניא¹³³ — "כי גם זו לטובה, רק שאינה נגלית ונראית לעיני בשר כי היא מעלמא דאתכסיא שלמעלה מעלמא דאתגליא", ומוסיף לבאר ש"לכן ארז"ל¹³⁴ כי השמחים ביסורים עליהם הכתוב אומר¹³⁵ ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, כי השמחה היא מאהבתו קרבת ה' .. (ש)היא ביתר שאת .. בעלמא דאתכסיא .. ועל כן זוכה לצאת השמש בגבורתו לעתיד

עקיבא ואמר חביבין יסורין": "הא דהכא, כל ימי חייו, דומיא דנחום איש גם זו, הוא דלא ס"ל לר"ע שיהיו חביבין יסורין, משא"כ ההיא דר"א דלפי שעה הי' כו" (המו"ז).

131) ברכות סא, ב.

132) ואתחנן ו, ה.

133) פכ"ו (לג, א).

134) שבת פח, ב. וש"נ.

135) ס' שופטים ה, לא.

129) בדורו דייקא, כי, לעצמו הי' ר"ע יכול לפעול גם הענין ד"גם זו לטובה" — ע"ד שמצינו ש"לפני נשמות הגבוהות כמו רשב"י לא נחרב הבית כלל" (פלח הרמון שמות ע' ז), היינו, שאצלם כל הענינים הם טוב — אלא שלא הי' יכול לפעול זאת באופן שהי' ניכר בעולם (בנוגע להליכתו בדרך עם התרנגול החמור והנר). — מהנחה בלתי מוגה.

130) ראה ירושלמי פאה פ"ח ה"ח, שלאחרי שבאו יסורים על נחום איש גם זו, "סליק לגבי ר"ע, א"ל אוי לי שאני רואה אותך כך, א"ל אוי לי שאני אין רואה אותך בכך, א"ל מה אתה מקללני, א"ל ומה אתה מבעט ביסורין".* ובמראה הפנים שם (בהתירוץ על הקושיא מסנהדרין קא, סע"א: "נענה רבי

(* ראה גם תענית שם. אבל שם (נוסף לכך שלא נתפרש ר"ע דוקא, אלא תלמידיו סתם), המענה של נחום איש גם זו הוא "אוי לי אם לא דאיתוני בכך", ובמילא, לא נזכר המשך השקו"ט בנוגע ל"מבעט ביסורין".

לבוא שהיא יציאת חמה מנרתקה שהיא מכוסה בו בעוה"ז", היינו, ששכר זה הוא באופן של "מדה כנגד מדה"¹³⁶, כיון שרואה ומכיר שהיסורים עצמם אינם יסורים, אלא טוב נעלה יותר, ובגלל גודל מעלתו ה"ה מכוסה.

ולכן: נחום איש גם זו, שהי' שמח ביסוריו, ובמילא, נאמר עליו "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו" — הי' יכול לפעול בנוגע לדבר שנראה בלתי־רצוי (דוגמת היסורים) שיוכלו לראות שדבר זה עצמו הוא טוב הנראה והנגלה ("גם זו לטובה"); משא"כ רבי עקיבא — הי' יכול לפעול רק שיראו ש"כל דעביד רחמנא לטב עביד", היינו, שיוכל אמנם להיות שהדבר עצמו הוא בלתי־רצוי, אלא שצריך לידע שבסופו של דבר תצמח מזה טובה.

לד. ומכל זה מובן גם בנוגע לכללות ענין החורבן והגלות — שגם בזה ישנם ב' האופנים ד"כל דעבד רחמנא לטב עביד", ו"גם זו לטובה"¹³⁷:

מבואר ברשימות הצ"צ לאיכה¹³⁸ שבחורבן ביהמ"ק הי' "אור חסד בכלי הגבורה", "עם שבחי ציוניות הי' גילוי הגבורה והדין והרוגז, מ"מ, בפנימיותו, מחמת זה נתבטלה השנאה כבושה הנ"ל¹³⁹, ונתעורר האהבה והרחמים", היינו, שבפנימיות הי"ז ענין של חסד.

וההסברה בזה — בב' אופנים:

אופן הא' — ע"פ המבואר במדרש¹⁴⁰ בפירוש הפסוק¹⁴¹ "מזמור לאסף אלקים באו גוים נחלתך", "לא הוה קרא צריך למימר אלא בכי לאסף, נהי לאסף, קינה לאסף, ומה אומר מזמור לאסף. . . כך אמרו לאסף, הקב"ה החריב היכל ומקדש, ואתה יושב ומזמר! אמר להם, מזמר אני ששפך הקב"ה חמתו ("כלה ה' את חמתו"¹⁴²) על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישראל", כלומר, חורבן ביהמ"ק הוא אמנם ענין של

כמ"ש "כי על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת למן היום אשר בנו אותה גוי' להסירה מעל פניי" (כנ"ל ס"ד), "השנאה היתה בפנימיות, ובחי ציוניות הי' גילוי האהבה, וע"ד אור הגבורה בכלי חסד".

(140) איכ"ר פ"ד, יד. וש"נ.

(141) תהלים עט, א.

(142) איכה ד, יא.

(136) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

(137) בהבא לקמן — ראה גם מכתב ח"י מנ"א שנה זו (אג"ק ח"ד ס"ע תיג ואילך) — "ואסיים במה שאמרתי בהמשך לשבת נחמו כר".

(138) אוה"ת שבהערה 16.

(139) כמ"ש לפני"ז (שם) שבבנין ביהמ"ק שנאה כבושה היתה" (ראה ויק"ר רפ"ז).

היזק, אבל, ע"י היזק זה באה טובה, שנמנע היזק גדול יותר רח"ל (ש"לא שפך חמתו על ישראל") — שזהו"ע ד"לטב עביד", שהדבר עצמו הוא בלתי־רצוי, אלא שעיי"ז באה טובה.

ואופן הב' — שחורבן ביהמ"ק הוא לצורך בנין ביהמ"ק נעלה יותר, ביהמ"ק השלישי, שמעלתו גדולה באין ערוך לגבי ביהמ"ק הראשון והשני שבנינם בידי אדם, ואילו ביהמ"ק השלישי יהי' בידי שמים¹⁴³, אלא, כל זמן שעומד על תילו ועל מכונו ביהמ"ק שבנינו בידי אדם, לא יכול לירד ולהתגלות הבנין שבידי שמים, ובהכרח לסתור תחילה הבנין שבידי אדם כדי שיוכל להבנות הבנין שבידי שמים¹⁴⁴,

[במכ"ש וק"ו מ"בנין הורדוס"¹⁴⁵, שהוצרכו לסתור תחילה (חלק מ)הבנין הקודם, ורק לאחר"ז היו יכולים לבנות בנין מפואר ונאה יותר¹⁴⁶, ואם בשביל בנין מפואר ונאה יותר בידי אדם צריכים לסתור תחילה הבנין הקודם, בשביל בנין מפואר ונאה יותר בידי שמים, על אחת כמה וכמה שצריכים תחילה לסתור הבנין הקודם שבידי אדם],

וכיון שכן, הרי, חורבנו של ביהמ"ק שנבנה בידי אדם בשביל בנין ביהמ"ק בידי שמים, אינו היזק (שעל ידו יבוא דבר טוב), אלא (החורבן עצמו הוא) דבר טוב — "סותר על מנת לבנות", שהסתירה עצמה היא התחלת הבנין¹⁴⁷ — שזהו"ע ד"גם זו לטובה", שהדבר שנראה בלתי־רצוי הוא באמת דבר טוב.

לה. אמנם, כל זמן שנמצאים עדיין בגלות, לא יכול להיות ההרגש ד"גם זו לטובה" ("מ'האלט ניט דערביי"), כיון שנגרש בגלוי ההיזק (החורבן) (אלא, ישנו ההסבר שהיזק זה מנע היזק גדול יותר); אבל, צריכים לידע שעכשיו [לאחרי תשעה באב, ולאחרי שכבר עברו כל ההעלמות וההסתרים וכל הבלבולים כו'] הולכים ומתקרבים

(143) ראה זהר ח"א כח, א. ח"ג רכא, א.
 (144) מעין דוגמא לדבר: פעם היו רגילים לומר, שלעשות מ"פויילישער חסיד" חב"ד'ניק, קשה יותר מאשר לעשות מ"עולם'שער" — חסיד, כי, "פויילישער חסיד" יש לו כבר איזה "צורה" ו"ציוור", ובמילא, צריכים תחילה להפשיטו מציוורו הקודם, ורק לאחר"ז יכולים לעשותו חב"ד'ניק, משא"כ ה"עולם'שער" הוא בבחינת "גולמי כלי עץ", וצריכים רק להלבישו הלבוש הראוי.

(145) ראה ב"ב ד, א.
 (146) וזה שאמר "לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתא" — "מלכותא שאני דלא הדרא בי" . . אי אמר מלכותא עקרנא טורי, עקר טורי ולא הדר בי" (שם ג, ב), כך שהיו יכולים להיות סמוכים ובטוחים שיבנה הבנין המפואר והנאה יותר.
 (147) ראה גם לקו"ש חכ"ט ע' 11 ואילך, ובהנסמן שם.

לזמן הגאולה, שאז "הקב"ה מוציא חמה מנרתקה צדיקים מתרפאין בה"¹⁴⁸, ואז יראו בגלוי (לא רק ש"כל דעביד רחמנא לטב עביד", אלא יתירה מזה) ש"גם זו לטובה", שהחורבן עצמו לא הי' ענין של גבורה, אלא טוב מכוסה, כאמור, אור החסד בכלי הגבורה.

וכמ"ש¹⁴⁹ "ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אנפת בי", היינו, שלעתיד לבוא יודו להקב"ה (לא על זה שסוכ"ס נתבטל המעמד ומצב ד"אנפת בי", אלא) על כך ש"אנפת בי", כיון שיראו בגלוי שאין זה ענין של כעס, אלא טובה.

לו. ובידינו ניתן הדבר — אם יהי' באופן ד"בעתה" או באופן ד"אחישנה"¹⁵⁰.

ובהקדם המסופר במדרשי חז"ל⁶ מעשה באיש א' שהי' חורש שדהו עם פרתו, וגעתה פרתו, עבר לפניו ערבי א' שהי' מבין שיחת בהמות, ואמר לו, הנח המחרשה, כיון שעכשיו חרב ביהמ"ק, עודו מדבר עמו, געתה פרתו פעם שני', ואמר לו הערבי, יכול אתה לחזור ולהמשיך לחרוש שדך, כיון שעכשיו נולד מושיען של ישראל.

ומזה מובן, שמשך זמן החורבן [שבו הוצרך להיות ההיזק כדי למנוע היזק גדול יותר, או הסתירה על מנת לבנות ביהמ"ק נעלה יותר (כב' האופנים הנ"ל)] הי' יכול להיות — אילו זכינו — ברגע כמימרא, כשיעור הזמן שבין געיית הפרה בפעם הראשונה לגעיית הפרה בפעם השני'! ...

וגם עכשיו תלוי הדבר בידינו, שבכל רגע ורגע יכולים אנו לפעול ירידת והתגלות ביהמ"ק השלישי — שלהיותו בנין בידי שמים, יכול להבנות גם בלילה (דלא כהבנין בידי אדם שצ"ל ביום דוקא)¹⁵¹ — כי, כאשר ההנהגה של בני' היא באופן ד"בקולו תשמעו", אזי בא משיח "היום"¹⁵² [כהמענה של משיח על השאלה "לאימת אתי מר": "היום, אם בקולו תשמעו"¹⁵³, ובפרט ע"י ההכנה ד"יפוצו מעינותיך חוצה"¹⁵⁴], ובמילא יורד ומתגלה ביהמ"ק השלישי על אתר.

ואז יאמרו "אודך ה' כי אנפת בי", כיון שיראו ש"גם זו לטובה",

(148) נדרים ח, סע"ב. וש"נ.
 (149) ישע"י יב, א.
 (150) שם ס, כב. וראה סנהדרין צח, א.
 (151) כראיתא בפרש"י — ר"ה ל, סע"א.
 (152) ראה אגה"ק דהבעש"ט — כתר שם פרש"י ותוס' — סוכה מא, סע"א. ותוס' — טוב בתחלתו.
 שבועות טו, ריש ע"ב.
 (152) תהלים צה, ז.
 (153) סנהדרין שם.
 (154) ראה אגה"ק דהבעש"ט — כתר שם טוב בתחלתו.

שכל הענינים שחשבו עד עתה שהם ענינים לא טובים, נעשו טוב הנראה והנגלה. ובלשון הגמרא בסיום מסכת תענית: "כל אחד ואחד מראה באצבעו (על אלקות), שנאמר .. הנה אלקינו זה וגו' נגילה ונשמחה בישועתו".

* * *

לז. [קודם סיום ההתוועדות אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כַּאֲפֵט אַרְיִין" ... נשארו עוד שבע דקות¹⁵⁵. ואמרו לחיים וניגנו "ניע זשוריצי כלֶאֶפְצִי", וכ"ק אדמו"ר שליט"א עמד מלא קומתו ורקד על מקומו בשמחה רבה. ואח"כ אמר:]

א גוטן יו"ט, עד להתוועדות החסידית הבאה.

ובינתיים — שתהי' ההכנה לשנה החדשה כדבעי, ונזכה לכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, בתוככי כלל ישראל.

155) השעה היתה שבע דקות לפני חצות לילה (המור"ק).